

Prövning av studieresultat

En uppföljning av ändrade regler

Rapport från CSN

Prövning av studieresultat

En uppföljning av ändrade
regler

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Tillvägagångssätt och material	7
Registeruppgifter	7
Enkäter.....	8
Intervjuer	9
Granskning av ÖKS-beslut.....	10
2 CSN:s studieresultatprövning	11
2.1 Studieresultatprövningen sedan den 1 juli 2010.....	11
2.2 Resultatprövningen i siffror.....	12
3 Genomströmningen i högskolan	14
3.1 Studiemedeltagarnas studieprestation.....	14
Programstudierande klarar fler högskolepoäng än kursstudierande	16
Olika resultat för olika utbildningsområden.....	19
Kvinnor presterar bättre än män.....	20
3.2 Lärosätena ser ingen effekt på genomströmningen.....	20
4 De studerandes syn på studieresultatprövningen	22
4.1 Kännedomen om studieresultatkraven varierar	22
Fler lästa terminer ökar kännedomen.....	23
CSN är en viktig informationskanal.....	24
4.2 Studieresultatkravet har en begränsad påverkan på studierna	25
4.3 Följdeffekter av ett avslag	26
Brist på ansträngning vanligaste orsaken till bristande studieresultat	26
Ett avslag tycks inte leda inte till effektivare studier	27
Arbete, sparade pengar eller stöd från föräldrar möjliggör fortsatta studier utan studiemedel.....	29
Många tar igen de poäng som saknas	30
4.4 De flesta anser att kraven är rimliga	31
5 Rättsäkerhet och likformighet i CSN:s prövning	32
5.1 Överklaganden.....	32
5.2 ÖKS bifallsbeslut.....	34
Ärenden om vilka poäng som är godkända.....	34
Ärenden om mer personliga omständigheter.....	35
6 Avslutande diskussion	36
7 Referenser	40
Bilaga A – Underlag för beräkning	41
Bilaga B – Intervjuguide lärosäten	42
Bilaga C – Resultat för enkät riktad till studerande som fått avslag	43
Bilaga D – Resultat för enkät riktad till studerande som beviljats studiemedel	50
Bilaga E – Enkät till studerande som fått avslag	56
Bilaga F – Enkät till studerande som beviljats studiemedel	62

Sammanfattning

Den 1 juli 2010 ändrades reglerna för prövning av studieresultat vid ansökan om studiemedel. Den studerande ska nu alltid klarar minst 75 procent av sitt studieåtagande. Vissa undantag finns, exempelvis om det är första gången den studerande studerar på högskolenivå. Vid ett avslag på grund av bristande studieresultat gjordes tidigare en prognos över den studerandes framtida studier och det gjordes en bedömning av sannolikheten att studierna skulle kunna avslutas inom normal tid. Dessa prognosbedömningar togs bort i och med införandet av det nya regelverket och det krävs nu särskilda skäl om den studerande ska beviljas studiemedel trots bristande studieresultat.

Syftet med regeländringen var dels att motivera de studerande till mer målinriktade och effektiva studier och därigenom öka genomströmningen i högskolan. Genom att prognosbedömningarna togs bort skulle även CSN:s prövning bli mer rättssäker och likformig. Som en följd av detta skulle också utflödet av studiestöd minska och felaktiga utbetalningar skulle förhindras.

Regeländringen har följts upp med utgångspunkt i de motiv som låg till grund för förändringen. Uppföljningen avser enbart högskolestudier.

Ökat antal avslag under läsåret 2010/11

Under läsåret 2010/11 fick 18 292 personer som ansökte om studiemedel för högskolestudier avslag på sin ansökan på grund av att de hade för låga studieresultat. Detta är en fördubbling jämfört med läsåret innan. Antalet personer som beviljades studiemedel trots bristande studieresultat nära halverades. Denna utveckling tyder på att det skett en tydlig uppstramning av praxis.

Samtidigt som färre beviljas studiemedel med hänsyn till skäl har andelen som återkvalificerar sig till nya studiemedel inom tre terminer ökat. Av de som fick ett avslag under läsåret 2010/11 hade 10 900 återkvalificerat sig inom tre terminer. Drygt 41 procent av de som fick ett avslag under läsåret 2010/11 hade dock efter tre halvår ännu inte återkvalificerat sig till nya studiemedel.

Små förändringar i studiemedelstagarnas studieprestationer

Poängmedelvärdet för studiemedelstagarna läsåret 2010/11 är 55 högskolepoäng och är oförändrat sedan läsåret 2008/09. Andelen som klarar mindre än 45 högskolepoäng, vilket är gränsen för att vara garanterad nya studiemedel, har minskat med en procentenhet till 18 procent. Detta är den enda förändring av prestationerna som eventuellt skulle kunna bero på regeländringen. Kvinnor presterar bättre än män och har så gjort under en lång period. Studerande som läser på yrkesprogram presterar bättre än studerande på generella program och kursstuderande.

Kraven på studieresultat påverkar de studerande i liten utsträckning

Enkätundersökningen som genomfördes som en del av uppföljningen visar att kännedomen om de nya reglerna för studieresultatsprövningen varierar bland de studerande. Förhållandevis många uppger att de inte kände till vilka krav på studieresultat som gällde när de lämnade in sin ansökan om studiemedel inför läsåret 2010/11, en ansökan som de sedan fick avslag på för att de inte hade uppnått tillräckliga studieresultat.

Bland de studerande som beviljades studiemedel under läsåret 2010/11 påverkades 58 procent inte alls av kravet på studieresultat. Kravet har lett till en ökad ansträngning för 14 procent och inneburit oro för att inte få nya studiemedel för 29 procent.

Bland de studerande som fick ett avslag under läsåret 2010/11 anger 35 procent att anledningen till att de inte klarade tillräckligt många högskolepoäng var för att de inte ansträngde sig tillräckligt. Familjeproblem och andra personliga problem är andra vanliga orsaker till varför de studerande inte klarar tillräckligt många högskolepoäng för att vara garanterad nya studiemedel.

För en dryg fjärdedel av de studerande som fick ett avslag påverkades inte de fortsatta studierna. En dryg tiondel av de studerande menar att avslaget lett till att de lyckats bättre i sina studier då de har ansträngt sig mer. För dessa studerande kan studieresultatskravet antas ha en positiv effekt på så sätt att det bidrar till att öka ansträngningen hos de studerande. Med utgångspunkt i enkätsvaren kan det dock även antas att regeländringen kan få motsatt effekt för en stor del av de studerande som får ett avslag på sin studiemedelsansökan. Exempelvis anger 27 procent att avslagsbeslutet innebar att studierna tog längre tid. En stor andel av dem som fick avslag anger också att avslaget fick dem att tvivla på sin förmåga att bedriva högskolestudier.

Under perioden då studiemedel inte beviljas finansierar de studerande sina studier genom främst tre olika källor. Dessa är arbete, besparingar och stöd från föräldrar. En klar majoritet av dem som återkvalificerar sig anger att de gör det på kortare tid än en termin.

Tecken på att rättsäkerheten och likformigheten har ökat

Under läsåret 2010/11 ökade antalet överklaganden av ärenden där den sökande fått avslag på grund av bristande studieresultat. Ett nytt regelverk innebär en inkörningsperiod för såväl handläggare som studerande vilket gör att det ökade antalet överklaganden kan anses vara ganska väntat.

När ett överklagande kommer in omprövar CSN ärendet och kan helt eller delvis ändra beslutet. Om beslutet inte helt ändras skickas det vidare till Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS). Den totala andelen ändringar av CSN:s beslut (både genom CSN:s egna omprövningar och genom ändringar av ÖKS) har minskat från läsåret 2009/10 till 2010/11. Den andel som ändras av CSN har minskat samtidigt som den andel som ändras av ÖKS har ökat något. De ärenden som ändrades av ÖKS består främst av ärenden där ÖKS gör en annan bedömning av intyg om poäng eller återkvalificering. Ofta redovisas dessa poäng och intyg först efter det att ärendet har skickats vidare till ÖKS.

Analysen tyder på att CSN:s prövningar har blivit mer rättsäkra och likformiga som en följd av att prövningen har blivit mer matematisk och i och med att bedömningen av studieprognosen har tagits bort. För att dra säkra slutsatser bör dock utvecklingen följas under en längre tid.

1 Inledning

Den 1 juli 2010 ändrades reglerna för prövning av studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel. Från och med den 1 juli 2010 prövas om studierna har bedrivits i normal takt eller, i det fall studierna inte bedrivits i normal takt, om det finns särskilda skäl för det. Prövningen ska grundas på uppnådda studieresultat istället för en bedömning av den studerandes möjlighet att i framtiden klara sina studier. Syftet med den tydligare prövningen av uppnådda studieresultat var bland annat att främja en högre individuell prestationsgrad bland högskolestuderande. Målet var även att få en mer rättssäker och likformig prövning för de studerande genom att utgå från så objektiva kriterier som möjligt.¹

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med rapporten är att följa upp de ändrade bestämmelserna för resultatprövningen. Dessa ska följas upp med utgångspunkt i de motiv som låg till grund för förändringen. Det huvudsakliga syftet är att avgöra om målet för förändringarna har uppnåtts.

Följande frågeställningar ska besvaras:

- Hur har de ändrade bestämmelserna påverkat studieresultatprövningen och utflödet av studiestöd?
- Har de ändrade bestämmelserna ökat genomströmningen² i högskolorna?
- Vilken påverkan har de ändrade bestämmelserna haft på de studerande?
- Har rättsäkerheten och likformigheten i prövningen ökat?

De ändrade reglerna för studieresultatsprövningen avsåg i första hand studier på eftergymnasial nivå och särskilt högskolestudier. En avgränsning har därför gjorts och rapporten fokuserar endast på studier på högskolenivå i Sverige. Endast högskolor och universitet i bilaga B2 till studiestödsförordningen (2000:655) omfattas.

Uppföljningen har genomförts av CSN:s utvärderings- och statistikenhet. Arbetsgruppen har bestått av Madelene Wikstén (ansvarig), Carl-Johan Stolt, Andreas Dahlkvist, Johnny Svanström, Erik Thunell samt Pernilla Björck (rättsavdelningen).

1.2 Tillvägagångssätt och material

Registeruppgifter

I redovisningen av uppdraget använder CSN ett flertal uppgifter från myndighetens register. Dessa uppgifter kommer från:

- Databassystemet Data Warehouse
- Studiestödets informationssystem (STIS)

¹ Prop. 2009/10:141, Lag (2010:441) om ändring i studiestödslagen (1999:1395). Förordning (2010:442) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

² Genomströmning i högskolan mäts oftast genom studietider och examensfrekvenser. I denna studie tolkas genomströmning som studieprestationer. En fördjupad diskussion om detta finns i kapitel 3.

För att undersöka studieresultaten för högskolestuderande med studiemedel har studiemedelsregistret samkörts med högskolornas studiedokumentationsregister LADOK. Enbart studerande som har studiemedel på heltid har omfattats. Statistiska centralbyrån (SCB) har levererat underlaget.

Enkäter

Två enkäter skickades ut i 2 000 exemplar vardera. Den ena enkäten riktade sig till studerande som fått avslag på en studiemedelsansökan under läsåret 2010/11 och den andra till studerande som blivit beviljade studiemedel under läsåret 2010/11. Ett slumpmässigt urval gjordes.

Tabell 1.1 Population, urval och antal svarande samt undersökningens svarsfrekvens i procent

	Totalt antal	Urval	Antal svarande	Svarsfrekvens (procent)	Antal retururer	Svarsfrekvens utan retururer (procent)
Avslag studiemedel	15 081	2 000	598	30	60	31
Beviljade studiemedel	255 168	2 000	868	43	59	45

Svarsfrekvensen för enkäten riktad till de studerande som fått avslag på en studiemedelsansökan är låg, något som var förväntat. Har man fått ett avslag på sin studiemedelsansökan är det troligt att man inte känner något större engagemang eller har någon lust att svara på en enkät från CSN.

Något som ytterligare påverkar den fortsatta analysen är den stora andel som svarat att de inte har fått avslag på någon studiemedelsansökan under läsåret 2010/11. Totalt har 115 personer svarat nej på frågan eller inte svarat alls. En förklaring till varför ett så pass stort antal menar att de inte fick ett avslag under läsåret 2010/11 kan vara att de tidigt återkvalificerade sig till nya studiemedel genom att ta igen de högskolepoäng de saknade och därför inte reflekterade över att de fick ett avslag i början av läsåret. Det kan heller inte uteslutas att det blivit något fel i utsökningen av respondenter och att det i underlaget även finns studerande som aldrig fått något avslag.

De som svarat att de inte fått något avslag har sorterats bort och analysen grundar sig på totalt 483 svar, 24 procent av det totala urvalet. Den låga svarsfrekvensen medför att resultatet bör beaktas med viss försiktighet.

För enkäten till dem som fått sin studiemedelsansökan beviljad är bortfallet mindre problematiskt. Av de som besvarat enkäten har 25 personer, 3 procent, svarat nej eller inte svarat alls på frågan om de studerade med studiemedel under läsåret 2010/11. Dessa har sorterats bort i den fortsatta analysen som alltså grundar sig på 843 svar, 42 procent av det totala urvalet.

En bortfallsanalys baserad på hur respondenterna svarat beroende på när de skickat in sitt svar har genomförts. Svaren på enkäten riktad till de studerande som fick ett avslag på sin studiemedelsansökan under läsåret 2010/11 har delats in i två grupper, de som svarat *före* 31/10 2011 och de som svarat *efter* 31/10 2011. Den 31/10 valdes som brytpunkt då det var efter den första påminnelsen men före den andra påminnelsen. En analys av hur dessa två grupper har besvarat frågor om kännedom om studieresultatskraven, vad avslaget berodde på samt vad avslaget ledde till visar att de skillnader som finns håller sig inom felmarginalen. Analysen visar dock att de som svarat

senare oftare anger familjeproblem som orsak till att de inte klarade tillräckliga studieresultat. Där är skillnaden precis utanför felmarginalen.

Svaren på enkäten riktad till de studerande som beviljades studiemedel under läsåret 2010/11 har delats in på samma sätt. En analys av hur de två grupperna svarat på frågor om kännedom om studieresultatskravet, kravets eventuella påverkan på studierna samt vad ett eventuellt tidigare avslag ledde till visar att det inte förekommer några större skillnader i svaren. Det finns dock några enstaka frågor där skillnaderna ligger utanför felmarginalen. Dessa frågor berör vad ett eventuellt tidigare avslag berodde på och hur avslaget påverkade de fortsatta studierna. En högre andel av dem som svarat tidigt anger att det tidigare avslaget berodde på att de arbetade för mycket vid sidan av studierna. Det är också denna grupp som i högre utsträckning anger att studierna inte påverkades av avslaget samt att avslaget ledde till att studierna gick sämre på grund av att de var tvungna att studera utan studiemedel. Då dessa skillnader ligger utanför felmarginalen är det troligt att resultatet för just dessa frågor hade blivit annorlunda om svarsfrekvensen blivit högre.

Intervjuer

Som komplement till en bedömning av utvecklingen av antalet avklarade högskolepoäng har tio kortare intervjuer genomförts med representanter från högskolor och universitet. Intervjuerna har genomförts via telefon. En intervju genomfördes genom e-post, där respondenten fick besvara frågeställningarna i skrift. Urvalet har gjorts utifrån Högskoleverkets (HSV) prestationsstatistik.³ Lärosäten med låg, medel samt hög prestationsgrad har valts ut och hänsyn har tagits till lärosätenas storlek och inriktning för att få en så stor spridning som möjligt. Såväl traditionella universitet som nya högskolor har representerats i urvalet. Respondenternas arbetsuppgifter har varierat men samtliga har koppling till genomströmningsfrågor eller studerandefrågor. Intervjuerna har varit semistrukturerade, det har funnits ett antal givna frågeställningar som har varit utgångspunkten för samtalet men det är respondenternas svar och eventuella motfrågor som har styrt samtalets riktning och struktur.⁴

Totalt har elva personer intervjuats, fördelat på åtta lärosäten. När det gäller intervjuer som materialinsamlingsmetod uppstår alltid frågan om hur många intervjuer som behöver genomföras för att materialet ska bli tillförlitligt. Det finns inget givet svar på den frågan utan det handlar om att det ska uppstå en mättnad i svaren, det vill säga när svaren känns igen och respondenterna börjar ha en liknande uppfattning om frågorna. När denna mättnad uppstår är det troligt att fler intervjuer inte kommer att generera ett annorlunda material. Då respondenterna i dessa intervjuer dessutom arbetar inom samma sektor och därmed befinner sig inom samma kontext är det inte troligt att fler intervjuer skulle ha gett ett annat utfall. Däremot kan det diskuteras huruvida utfallet hade kunnat se annorlunda ut om man hade utgått från exempelvis institutionsnivå där man har en närmare kontakt med de studerande och kan se effekter på den nivån. Syftet var dock att titta på genomströmningen på en mer generell nivå, därav valet av respondenter.

Syftet med intervjuerna har varit att synliggöra vilka tendenser lärosätena ser och hur respondenterna upplever att resultatprövningen påverkar genomströmningen. Genom att enbart titta på statistik är det svårt att avgöra i vilken, om någon, utsträckning resultatkraven påverkar genomströmningen. Respondenternas redogörelser kan inte ses

³<http://www.hsv.se>

⁴ Se bilaga B för intervjuguide.

som lärosätenas officiella hållning om frågan utan är ett uttryck för respondenternas egna uppfattningar och upplevelser. Anonymitet har garanterats och inga enskilda utsagor kan kopplas till enskilda personer eller lärosäten.

Intervjuer som metod har även använts för att undersöka om resultatprövningen blivit mer likformig och rättssäker sedan regeländringen. Intervjuer har genomförts med Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS), handläggare och specialister från olika kontor på CSN. Totalt har åtta intervjuer genomförts. Materialet har använts som ett komplement till granskningen av överklaganden, utlåtanden från ÖKS och statistik kopplat till dessa områden. Respondenterna har fått en genomgång av de slutsatser som CSN:s rättsavdelning har dragit av statistiken beträffande effekterna av de aktuella regeländringarna. Därefter har de fått lämna sin egen syn på dessa slutsatser och på regeländringarnas effekter för CSN:s prövning. Respondenterna har garanterats anonymitet och enskilda utsagor återges inte.

Granskning av ÖKS-beslut

För analysen av ÖKS:s beslut har ärenden som avser ”Studiemedel Studieresultat egenivå” sökts ut genom sökfunktionen ”Från ÖKS inkomna beslutsärenden sedan 7 februari 2003” på CSN:s interna webbsida. Samtliga bifallsbeslut från perioden 2009-07-01 till 2011-06-30 har lästs, varefter de ärenden plockats ut där den studerande lämnat in sin ansökan under någon av följande perioder:

1. 1 juli 2009 och den 30 juni 2010 (= före regeländringarna)
2. 1 juli 2010 och den 30 juni 2011 (= efter regeländringarna)

Därefter har de ärenden där den studerandes ansökan avsett annat än högskole- eller universitetsstudier sorterats bort. De beslut som ingår i analysen är således följande:

Grupp 1: Samtliga ärenden om studieresultat där den studerande mellan den 1 juli 2009 och den 30 juni 2010 har lämnat in sin ansökan om studiemedel för studier vid högskola/universitet och där ÖKS bifallit överklagandet (30 stycken).

Grupp 2: Samtliga ärenden om studieresultat där den studerande mellan den 1 juli 2010 och den 30 juni 2011 har lämnat in sin ansökan om studiemedel för studier vid högskola/universitet och där ÖKS bifallit överklagandet (83 stycken).

2 CSN:s studieresultatprövning

2.1 Studieresultatsprövningen sedan den 1 juli 2010

Vid varje ny ansökan om studiemedel ska en prövning av den studerandes studieresultat göras. Normalt ska prövningen göras mot den senaste beviljningsperioden. Det finns dock ett antal undantag, exempelvis om det är första gången den studerande söker studiemedel för eftergymnasial nivå, då ingen prövning görs.

De ändrade studieresultatprövningsreglerna innebär en viss skärpning av kraven på studieresultat för studerande på högskolan. Bestämmelser om vad som innebär normal takt vid högskolestudier beslutades tidigare av CSN men regleras sedan den 1 juli 2010 i studiestödsförordningen. I samband med denna förändring togs möjligheten att tillfälligt redovisa ett lägre resultat bort. Tidigare var det tillräckligt att klara hälften av kurserna under den senast beviljade studiemedelsperioden, under förutsättning att den studerande hade klarat sammanlagt minst 75 procent av samtliga kurser sedan högskolestudierna påbörjades. Denna möjlighet avskaffades och det krävs nu alltid (bortsett från de första 40 veckorna med studiemedel då kravet är lägre) att den studerande klarar minst 75 procent av kurserna, vilket motsvarar 45 högskolepoäng vid heltidsstudier. Tidigare skulle det vid högskolestudier, vid bristande studieresultat, även göras en bedömning av om de framtida studierna kunde förväntas avslutas inom normal tid. Denna bedömning har nu tagits bort och bedömningen grundas enbart på uppnådda resultat.

En ansökan kan beviljas trots bristande studieresultat om den studerande kan visa att det finns särskilda skäl som har påverkat den studerandes studieprestation. Särskilda skäl kan exempelvis vara egen eller nära anhörigs sjukdom, dödsfall i familjen eller allvarliga brister hos utbildningsanordnaren som den studerande inte kunnat råda över. Förändringarna 2010 innebar en skärpning av de skäl som godtas. Tidigare kunde bland annat ett felval eller byte av utbildning räknas som ett förhållande som kunde beaktas, liksom att studierna bedrevs för länge sedan. Dessa skäl accepteras inte längre och det ställs även större krav på att skälen måste kunna styrkas, liksom att det ska finnas ett tydligt samband mellan de skäl som anges och det bristande resultatet.⁵

Studerande som får avslag på sin studiemedelsansökan kan återkvalificera sig och åter få studiemedel genom att klara det antal högskolepoäng som saknas för den senaste perioden. Studiemedel beviljas då från och med veckan efter den vecka då resultatkravet uppnås.

⁵ Prop. 2009/10:141, Lag (2010:441) om ändring i studiestödslagen (1999:1395), Förordning (2010:442) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

2.2 Resultatprövningen i siffror⁶

Tabell 2.1 Antal personer som fått ett beslut på sin ansökan om studiemedel för högskolestudier, fördelat per sökt läsår och kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2008/09	146 331	93 537	239 868
2009/10	158 775	105 445	264 220
2010/11	159 264	106 427	265 691

Under de tre senaste läsåren har antalet personer som ansöker om studiemedel för studier på högskolenivå i Sverige ökat. Mellan läsåret 2008/09 och 2009/10 ökade antalet med drygt 24 400 personer. Ökningen mellan 2009/10 och 2010/11 var knappt 1 500 personer. Kvinnor söker i högre utsträckning än män studiemedel.

Tabell 2.2 Antal och andel personer som fått avslag på grund av bristande studieresultat fördelat per sökt läsår och kön (andelar i procent)¹

	Kvinnor	Män	Totalt	Andel
2008/09	3 077	4 277	7 354	3,0
2009/10	3 688	5 045	8 733	3,3
2010/11	8 446	9 846	18 292	6,9

¹ Detta avser endast avslag på grund av bristande studieresultat på högskolenivå i Sverige.

Majoriteten av dem som söker studiemedel för studier på högskolenivå i Sverige blir beviljade studiemedel. Andelen och antalen avslag på grund av bristande studieresultat fördubblades dock mellan läsåret 2009/10 och 2010/11. Detta är en direkt effekt av regeländringen på så sätt att antalen och andelen avslag på grund av otillräckliga studieresultat ökade. Männerna är överrepresenterade när det gäller avslag då 9,3 procent av männen som sökte studiemedel för studier på högskolenivå fick avslag på grund av bristande studieresultat. Detta kan jämföras med att 5,3 procent av kvinnorna fick avslag på sin studiemedelsansökan på grund av bristande studieresultat.

Tabell 2.3 Antal personer som fått bifall med hänsyn till skäl, trots bristande studieresultat fördelat per sökt läsår

	2008/09	2009/10	2010/11
Studier för mer än 10 år sedan	9	2 302	351
Nystart	1 592	1 425	219
Byte av studienivå	26	47	7
Byte av utbildning inom samma nivå	1 896	2 239	285
Personliga förhållanden	2 662	2 993	2 371
God totalbild ¹	1 132	1 279	143
Total	7 317	10 285	3 376

¹ Med god totalbild menas att den studerande hade presterat bra under sina tidigare studier och att det därmed ansågs troligt att studierna skulle komma att avslutas inom normal tid.

⁶ Underlaget tas från ett databassystem som uppdateras kontinuerligt. Detta innebär att uppgifter kan skilja sig åt i olika publikationer, beroende på när uppgifterna tagits fram.

En följd av regeländringen är att antalet som fått bifall på grund av andra skäl än personliga sjunkit kraftigt under läsåret 2010/11, från 10 285 bifall läsåret 2009/10 till 3 376 bifall läsåret 2010/11. De ansökningar som har beviljats på grund av andra skäl än personliga förhållanden kan antas ha inkommit innan 1/7 2010. Ansökningar som kom in före regeländringen trädde i kraft skulle handläggas enligt det tidigare regelverket. Resultaten tyder på att regeländringen har inneburit att skäl som tidigare godtogs inte längre beaktas.

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas.

Tabell 2.4 Återkvalificeringar inom tre halvår fördelat per sökt läsår och kön (andelar i procent)

	Kvinnor	Män	Totalt	Andel
2008/09	1 800	2 550	4 350	59,2
2009/10	1 959	2 849	4 808	55,1
2010/11	4 944	5 927	10 871	59,4

Tabellen ovan visar hur stor andel som återkvalificerar sig inom tre halvår efter att de fått sitt avslagsbeslut. Antalet som återkvalificerar sig inom tre halvår har mer än fördubblats mellan läsåret 2009/10 och läsåret 2010/11. Den procentuella förändringen är dock inte så stor. Drygt 41 procent av de som fick ett avslag under läsåret 2010/11 hade efter tre halvår ännu inte återkvalificerat sig till nya studiemedel.

Regeringen bedömde att regeländringen skulle innebära en minskad utgift med 11,2 miljoner kronor under 2010 och därefter cirka 22,5 miljoner kronor per år.⁷ För studerande i högskoleutbildning i Sverige uppskattar CSN att utgifterna minskade med 97,6 miljoner kronor andra halvåret 2010 till följd av den ändrade studieresultatprövningen. Av dessa 97 miljoner är 75 miljoner i studiebidrag, 19 miljoner i pensionsavgifter, 2 miljoner i tilläggsbidrag och 1 miljon i ränteutgifter. Ränteutgifterna har beräknats utifrån en uppskattad minskning av utflödet av lån på knappt 150 miljoner kronor.

Antagandena i skattningen är till stor del en sammanvägd bedömning av flera olika faktorer. I bedömningen har tagits hänsyn till siffror från CSN:s databassystem, från den enkätundersökningen som gjordes samt tidigare erfarenheter och beräkningsantaganden. Antagandena är behäftade med osäkerhet. Bland annat andelen som avbryter studierna, andelen som återkvalificerar sig och antalet veckor innan återkvalificering.⁸

⁷ Prop. 2009/10:141.

⁸ En genomgång av beräkningen finns i bilaga A.

3 Genomströmningen i högskolan

Genomströmning är ett komplext begrepp som innefattar såväl studietider, studieprestationer som antal examina och examensfrekvenser. Genomströmningen i högskolan kan således mätas på ett flertal sätt och beroende på vilket mått som används ges olika bilder av genomströmningen.

Studietider är ett tidsmått som inte säger något om den studerandes effektivitet. Studietiden kan anges både som bruttostudietid, antalet terminer från att den studerande påbörjar sin utbildning till den termin då den studerande tar sin examen, och som nettostudietid, vilket innebär att eventuella studieuppehåll räknas bort från bruttostudietiden. Studietiden säger således inget om den studerandes individuella prestation.

Prestationsgrad är ett mått för studieprestationer och är enkelt uttryckt ett mått för hur effektiva studierna är. Det visar på relationen mellan antalet studerande och deras poängproduktion. En hög prestationsgrad innebär att varje studerande klarar många högskolepoäng. Att mäta genomströmningen genom prestationsgrader är dock något opålitligt då det är svårt att avgöra om en förändrad prestationsgrad beror på volymändringar eller på faktiska förändringar i studieprestationerna. Om antalet studerande ökar kraftigt sjunker ofta prestationsgraden som en följd av volymökningen. Prestationerna ser alltså ut att bli sämre trots att det inte nödvändigtvis är fallet. Det omvända förhållandet gäller om antalet studerande sjunker. Prestationsgraderna går då upp och genomströmningen tycks öka.

Genomströmning kan också mätas genom antal examina och examensfrekvens. Antal examina mäter hur många studerande som avslutar sina studier inom ett ämne eller yrkesprogram med formell examen. Examensfrekvens anger andelen studerande som tar ut sin examen inom ett visst antal år efter avslutad utbildning.⁹

Dessa mått tillsammans kan ge en mer heltäckande bild av hur genomströmningen i högskolan ser ut och hur den har utvecklats över tid. I denna rapport analyseras dock genomströmningen i form av studiemedelstagarnas studieprestationer. CSN har i samarbete med SCB vid tre tillfällen sedan mitten av 1990-talet undersökt studieresultaten för högskolestuderande med studiemedel. Undersökningarna gäller studieresultaten läsåren 1995/96, 2004/05 och 2008/09.¹⁰

Undersökningarna har genomförts genom att studiemedelsregistret har samkörts med högskolornas studiedokumentationsregister LADOK. Enbart studerande som har studiemedel på heltid har omfattats.

3.1 Studiemedeltagarnas studieprestation

Studieresultaten redovisas nedan dels med ett poängmedelvärde, dels efter hur stor andel av de studerande som ligger under olika poänggränser. Poänggränserna är samma som vid tidigare undersökningar för att resultaten ska vara jämförbara. De är satta efter relevans för prövningen av studiemedel. Det normala kravet på studieresultat är 45 högskolepoäng på ett läsår (75 procent av ett heltidsåtagande).

⁹ Se exempelvis HSV (2009) eller SOU 2009:28 för en fördjupad diskussion om genomströmningen i högskolan.

¹⁰ CSN (1998), CSN (2007) & CSN (2010).

Tabell 3.1 Studiemedelstagare (heltid) 2010/11. Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 37,5, 45, 54 respektive 60 högskolepoäng¹

	Antal studerande	Poängmedelvärde	<37,5	<45	<54	<60
Program mot yrkesexamen	96 762	56	10	15	31	41
Övriga program	56 325	54	13	20	40	48
Kurser	15 880	49	22	30	51	55
Riket totalt	168 967	55	12	18	36	45

¹ Undersökningen omfattade 169 964 studerande. Några utbildningar har sorterats bort på grund av att studieresultaten på dessa bara delvis tycks ha redovisats i LADOK. Dessa utbildningar är skogsteknikerexamen samt kurser inom det konstnärliga området. Studerande på utbildningar som inte rapporteras i LADOK omfattas inte av undersökningen.

Studiemedelstagarna klarade under läsåret 2010/11 i genomsnitt 55 högskolepoäng vilket innebär att heltidsstuderande med studiemedel klarar 91 procent av ett heltidsåtagande. Den genomsnittliga prestationsgraden för samtliga studerande, även de som studerar på deltid och utan studiemedel, var 79 procent under 2010, vilket motsvarar 47,4 högskolepoäng vid heltidsstudier.¹¹

Studiemedelstagare presterar alltså något bättre än genomsnittet av samtliga högskolestuderande. Det kan bero på ett antal faktorer, exempelvis att gruppen heltidsstuderande med studiemedel mer sällan än övriga studerar på distans och att studiemedelstagarna oftare än andra har studierna som sin huvudsyssla.

Vid de tidigare undersökningarna som CSN har genomfört har studiemedelstagarnas prestationer varit mer eller mindre oförändrade. Denna trend tycks bestå.

Tabell 3.2 Studiemedelstagare (heltid) 2010/11. Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 37,5, 45, 54 respektive 60 högskolepoäng

	Antal studerande	Poängmedelvärde	<37,5	<45	<54	<60
2010/11	168 967	55	12	18	36	45
2008/09	155 871	55	13	19	37	46
2004/05	178 142	54	13	20	40	48
1995/96 ¹	125 369	55		18	37	46

¹ För läsåret 1995/96 inhämtades inga uppgifter om andelen studerande som klarade mindre än 37,5 högskolepoäng (62,5 procent av studieåtagandet).

Poängmedelvärdet är detsamma som under läsåret 2008/09. Andelen studerande som har klarat mindre än 45 poäng, som är gränsen för att vara garanterad nya studiemedel, har minskat något sedan läsåret 2004/05 och är nu 18 procent. Detta kan eventuellt ses som ett tecken på att studiemedelstagarna har blivit något mer effektiva.

¹¹ <http://www.hsv.se>

Programstuderande klarar fler högskolepoäng än kursstuderande

Studieresultaten varierar mellan olika utbildningar och skillnaderna har bestått under lång tid. Studiemedelstagare som studerar på yrkesprogram har ett högre poängmedelvärde jämfört med studiemedelstagare som studerar på generella program. Kursstuderande klarar i genomsnitt färre högskolepoäng än programstuderande.

Tabell 3.3 Studiemedelstagare (heltid) fördelade på program mot yrkesexamen och generell examen samt kurser. Poängmedelvärde¹

	1995/96 ²	2004/05	2008/09	2010/11
Program mot yrkesexamen	56	55	56	56
Program mot generell examen	55	52	53	54
Kurser		52	49	49

¹ Äldre poäng har för läsåren 1994/95 och 2004/05 räknats om till högskolepoäng enligt faktorn 1,5.

² I undersökningen avseende läsåret 1994/95 fördelades inte resultaten på generella program och kurser.

Jämfört över tid är poängmedelvärdet för yrkesprogram oförändrat sedan läsåret 2008/09 och har varierat mycket lite vid de senaste undersökningstillfällena. Poängmedelvärdet för generella program har ökat med en högskolepoäng och tycks vara på väg upp då det har ökat vid båda de två senaste undersökningstillfällena. Poängmedelvärdet för kurser är oförändrat sedan läsåret 2008/09 och är fortsatt lägre än poängmedelvärdet för yrkes- och generella program.

Skillnaderna mellan programstuderande och kursstuderande kan eventuellt förklaras med att programstuderande ofta har mer lärarledd undervisning och praktik. Andra förklaringar kan vara att kursstuderande oftare läser på distans samt olika motiv till studier för program- kontra kursstuderande.¹²

¹² Se exempelvis Statistiskt meddelande (Artikelnummer UF20SM1103) för förklaringar till skillnader i prestationer.

Tabell 3.4 Studiemedelstagare, program mot yrkesexamen (heltid) 2010/11.¹ Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 37,5, 45, 54 respektive 60 högskolepoäng

	Antal studerande	Poängmedelvärde	<37,5	<45	<54	<60
Civilekonomexamen	5 500	57	10	15	32	40
Juristexamen	5 261	58	11	15	26	32
Psykologexamen	1 957	58	4	7	25	40
Socionomexamen	7 008	57	7	10	27	31
Lärarexamen	23 070	56	10	14	32	39
Studie- och yrkesvägledarexamen	480	56	6	10	34	35
Apotekarexamen	857	53	18	27	44	57
Receptarieexamen	377	50	22	31	46	57
Arkitektexamen	793	61	6	9	16	28
Brandingenjörsexamen	231	61	8	12	19	32
Civilingenjörsexamen	17 985	55	14	22	38	52
Högskoleingenjörsexamen	8 357	52	14	24	47	61
Sjöingenjör- och maskinteknikerexamen	347	61	6	11	30	44
Sjökapten- och styrmansexamen	491	62	10	16	28	42
Agronomexamen	447	57	11	15	34	39
Jägmästarexamen	338	60	6	9	22	30
Landskapsarkitektsexamen	392	56	12	15	32	40
Landskapsingenjörsexamen	114	56	6	13	38	52
Skogsmästarexamen	127	59	7	12	53	58
Läkarexamen	4 658	59	6	8	19	26
Optikerexamen	201	56	6	10	23	43
Tandläkarexamen	1 001	58	2	6	18	34
Veterinärexamen	375	58	5	6	14	32
Arbetssterapeutexamen	1 029	57	6	10	27	35
Audionomexamen	142	58	7	13	25	36
Barnmorskeexamen	183	59	2	4	26	33
Biomedicinsk analytikerexamen	880	53	15	23	40	47
Dietistexamen	237	58	5	9	23	29
Logopedexamen	490	59	3	5	16	32
Röntgensjuksköterska	473	55	11	17	30	44
Sjukgymnastexamen	1 474	58	4	8	20	30
Sjukhusfysikerexamen	112	47	29	36	54	61
Sjuksköterskeexamen	9 726	58	5	9	23	35
Specialistsjuksköterskeexamen	568	54	5	10	36	40
Tandhygienistexamen	487	56	7	10	26	29
Tandteknikerexamen	213	58	3	5	15	27
Totalt program mot yrkesexamen	96 762	56	10	15	31	41

¹ Utbildningar med mindre än 100 studenter redovisas inte separat. Även dessa utbildningar ingår dock i totalsumman. Totalsumman studerande är därmed högre än summan av de redovisade utbildningarna.

Studenter på yrkesprogram klarade i genomsnitt 56 högskolepoäng under läsåret 2010/11, samma som för läsåret 2008/09. De som studerade till sjukhusfysiker hade lägst poängmedelvärde, följt av receptariestuderande och högskoleingenjörer. Högst poängmedelvärde hade de som studerade till sjökaptan och styrman, arkitekt, sjöingenjör och maskintekniker samt brandingenjör. Bland de något större programmen med fler studenter klarade exempelvis läkarstudenter 59 högskolepoäng och civilingenjörer i genomsnitt 55 högskolepoäng.

Vid en jämförelse med läsåret 2008/09 framgår att det endast är mindre förändringar i poängmedelvärdet. Några yrkesprogram har dock ökat sitt poängmedelvärde, exempelvis har civilekonomexamen ökat från 54 högskolepoäng under 2008/09 till 57 högskolepoäng under 2010/11. Andelen studenter på yrkesprogram som klarar mindre än 45 högskolepoäng har minskat med en procentenhet.

I många fall där poängmedelvärdet är lågt är också andelen som klarar få poäng hög. Över en tredjedel av dem som studerar till sjukhusfysiker klarar mindre än 45 högskolepoäng. Bland receptariestuderande klarar 31 procent mindre än 45 högskolepoäng. Det omvända förhållandet gäller de program där poängmedelvärdet är högt – där är andelen som klarar mindre än 45 högskolepoäng oftast relativt låg.

Tabell 3.5 Studiemedelstagare, program mot generell examen (heltid) 2010/11. Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 37,5, 45, 54 respektive 60 högskolepoäng

	Antal studenter	Poängmedelvärde	<37,5	<45	<54	<60
Humaniora och teologi	9 167	55	10	17	36	42
Juridik och samhällsvetenskap	29 178	54	12	19	40	48
Naturvetenskap	5 018	53	16	23	43	53
Teknik	6 558	51	18	28	49	60
Medicin och odontologi	900	56	12	17	31	38
Vård och omsorg	1 373	56	7	13	35	40
Konstnärligt område	1 907	60	5	9	21	37
Övrigt område	2 224	54	12	19	43	48
Totalt program mot generell examen	56 325	54	13	20	40	48

Studenter på program mot generell examen klarade i genomsnitt 54 högskolepoäng läsåret 2010/11, en ökning med en högskolepoäng jämfört med läsåret 2008/09. Skillnaderna mellan programmen är relativt stora. Exempelvis är poängmedelvärdet för dem som läser program inom det konstnärliga området 60 högskolepoäng medan det för de som studerar tekniska program är 51 högskolepoäng. Skillnaderna mellan olika områden har ökat sedan läsåret 2008/09. Bland dem som studerar på ett program inom området teknik klarar 28 procent mindre än 45 högskolepoäng och klarar därmed för lite poäng för att i normalfallet beviljas studiemedel.

Lsåret 2010/11 klarade 20 procent av de studenter på generella program mindre än 45 högskolepoäng, en minskning med 2 procentenheter sedan läsåret 2008/09. De studenter på generella program tycks alltså ha presterat bättre under läsåret 2010/11 jämfört med läsåret 2008/09.

Tabell 3.6 Studiemedelstagare, kurser (heltid) 2010/11.¹ Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 37,5, 45, 54 respektive 60 högskolepoäng

	Antal studerande	Poängmedelvärde	<37,5	<45	<54	<60
Humaniora och teologi	6 019	52	18	26	47	52
Juridik och samhällsvetenskap	8 140	47	25	32	53	57
Naturvetenskap	771	50	23	32	54	60
Teknik	365	50	25	37	56	66
Vård och omsorg	107	54	11	22	37	45
Övrigt område	409	50	22	29	50	52
Totalt kurser	15 880	49	22	30	51	55

¹ Utbildningar med mindre än 100 studerande redovisas inte separat. Även dessa utbildningar ingår dock i totalsumman. Totalsumman studerande är därmed högre än summan av de redovisade utbildningarna.

Kursstuderande klarade i genomsnitt 49 högskolepoäng under läsåret 2010/11, vilket är samma som läsåret 2008/09. Andelen kursstuderande som klarar mindre än 45 högskolepoäng har minskat med en procentenhet sedan läsåret 2008/09 och följer därmed samma utveckling som programstuderande.

Kursstuderande inom ämnesområdena juridik och samhällsvetenskap har precis som läsåret 2008/09 lägst poängmedelvärde. Poängmedelvärde har höjts inom ämnesområdena naturvetenskap och teknik sedan läsåret 2008/09. Det är dock fortfarande 37 procent av dem som studerade inom ämnesområdet teknik som klarar mindre än 45 högskolepoäng.

Olika resultat för olika utbildningsområden

Det finns tydliga skillnader i studieprestation mellan programstuderande och kursstuderande. Även mellan olika utbildningsområden förekommer skillnader.

Tabell 3.7 Studiemedelstagare (heltid) 2010/11 fördelade efter utbildningsområden. Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 45 högskolepoäng

Utbildningsområde	Poängmedelvärde	<45
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	54	19
Naturvetenskapligt	52	25
Tekniskt	54	23
Medicinskt, odontologiskt, farmaceutiskt, vård	57	11
Undervisning	56	14
Konstnärligt ¹	60	9
Lantbruk, skogsbruk, djursjukvård	58	11
Övrigt	54	20

¹ För det konstnärliga utbildningsområdet redovisas endast yrkesprogram och generella program. Kursstuderande inom det konstnärliga området har sorterats bort, då dessa bara delvis tycks ha registrerats i LADOK.

De som studerar inom utbildningsområdena lantbruk, skogsbruk och djursjukvård presterar i genomsnitt högre än studerande i övriga utbildningsområden, undantaget studerande inom det konstnärliga området. Även studerande inom utbildningsområdet medicin, odontologi, farmakologi samt vård presterar i genomsnitt högt. Det är även

inom dessa två utbildningsområden som flest studiemedelstagare klarar mer än 45 högskolepoäng. Poängmedelvärdet är lägst inom naturvetenskap.

Det är endast små skillnader i poängmedelvärde för olika utbildningsområden jämfört med läsåret 2008/09. Däremot tycks en större andel av studiemedelstagarna klara minst 45 högskolepoäng under läsåret 2010/11, oberoende av utbildningsområde.

Kvinnor presterar bättre än män

Kvinnliga studiemedelstagare presterar bättre än manliga studiemedelstagare och klarar i genomsnitt 3 högskolepoäng mer.

Tabell 3.8 Studiemedelstagare (heltid) 2010/11. Poängmedelvärde och procentandel som klarat mindre än 37,5, 45, 54 respektive 60 högskolepoäng

	Antal studerande	Poängmedelvärde	<37,5	<45	<54	<60
Kvinnor	99 740	56	9	15	32	40
Män	69 227	53	15	23	42	52

Denna skillnad mellan könen har varit densamma vid alla tidigare undersökningstillfällen. Lsåret 2008/09 klarade 25 procent av männen mindre än 45 högskolepoäng och var därmed inte garanterade nya studiemedel. Denna andel har minskat något till 23 procent läsåret 2010/11. Bland de kvinnliga studiemedelstagarna är det fortfarande 15 procent som klarar mindre än 45 högskolepoäng. Männen tycks alltså ha blivit något mer effektiva i sina studier då det är färre som under läsåret 2010/11 låg under gränsen för att vara garanterade nya studiemedel. Detta kan eventuellt vara en effekt av det ändrade regelverket.

3.2 Lärosätena ser ingen effekt på genomströmningen

Vid den rundringning som gjorts bland ett antal av landets lärosäten framträder att CSN:s resultatprövning är en förhållandevis liten fråga för lärosätena. En återkommande uppfattning är att respondenterna har väldigt svårt att föreställa sig att den skärpta resultatprövningen påverkar genomströmningen i den grad som det är tänkt. Det finns andra faktorer som respondenterna tror påverkar genomströmningen i betydligt högre utsträckning, exempelvis det ökade antalet distansstudier och fristående kurser. Alla studerar inte heller för att ta en examen eller för att klara poäng, de studerar för den egna personliga utvecklingen. I vilken utsträckning dessa studerande studerar med studiemedel är oklart och det kan därför inte dras några slutsatser om huruvida resultatprövningen har haft någon effekt på att öka genomströmningen av denna grupp av studerande. Respondenterna menar också att det för programstuderande finns krav inom utbildningen som måste uppfyllas för att de studerande ska kunna avancera till nästa nivå. Detta krav tror man har större påverkan på genomströmningen och de studerandes prestationer än vad CSN:s resultatkrav har.

En respondent pekar att prestationsnivåerna och genomströmningen gick ner generellt sett under 2009-2010, när inflödet till högskolorna och universiteten var som högst. När inflödet är stort sjunker prestationsgraderna. I en lågkonjunktur studerar många i väntan på arbete, studier blir en form av arbetsmarknadspolitisk åtgärd menar respondenten. Det enda incitamentet för en sådan studerande är att denne ska kunna försörja sig kortsiktigt och att klara poängen är inte det primära. Många läser också extra kurser efter

examen medan de söker arbete. Upp- och nedgångar i genomströmningen är alltså väldigt beroende av tillströmningen av studeranden, snarare än CSN:s resultatkrav.

Det finns många andra faktorer som påverkar genomströmningen menar respondenterna och många framhåller pedagogiken, kursernas omfattning, fler och bättre studentkontakter. För att förbättra genomströmningen krävs det att lärosätena blir bättre på att uppmärksamma de studerande och ge dem det stöd de behöver tidigt i en utbildning eller kurs för att förhindra uteblivna resultat eller avbrott.

Respondenterna är överens om att det har gått för kort tid sedan regeländringen inom studiemedelssystemet för att säga något om den har ökat effektiviteten och lärosätena kan inte i sin egen statistik koppla eventuella förändringar till just resultatprövningen. En fråga som många respondenter ställer sig är hur man ska kunna mäta resultatprövningens effekter på genomströmningen – hur ska man isolera ändringen av reglerna för rätt till studiemedel från övriga åtgärder som sätts in för att öka genomströmningen?

En effekt som dock kan kopplas till studieresultatsprövningen är det ökade intygsskrivandet som lärosätena märker av. Det tycks vara fler studerande nu som vill ha intyg på att de har deltagit i delmoment och att de därmed klarat ett visst antal poäng.

4 De studerandes syn på studieresultatprövningen

De ändrade reglerna för studieresultatsprövningen är främst en förändring riktad till de studerande. En av de effekter regeringen ville uppnå med de nya reglerna var att de studerandes individuella prestationer skulle höjas, de studerande skulle minska sin skuldsättning genom effektivare studier och skulle därmed också komma ut tidigare på arbetsmarknaden.¹³

Därför är det intressant att undersöka de studerandes perspektiv och deras synpunkter kring studieresultatprövningen. Resultatet från enkätundersökningen jämförs i den mån det går med tidigare genomförda undersökningar.¹⁴

4.1 Kännedomen om studieresultatkraven varierar

En förutsättning för att resultatkraven ska öka genomströmningen på högskolenivå är att de studerande känner till kraven och att de upplever att kraven får dem att prestera bättre.

Frågor om kunskapen om kraven på studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel ställdes både i den enkät som riktades till studiemedelstagare som fick avslag på grund av bristande studieresultat under läsåret 2010/11 och till studerande som inte fått avslag på någon ansökan.

Tabell 4.1 "När du lämnade in dina ansökningar om studiemedel för läsåret 2010/11, kände du då till vilka studieresultat som krävdes för att få fortsatta studiemedel?" Svar i procent

	Studerande som fått avslag
Nej	40
Ja, på ett ungefär	46
Ja	14

Tabell 4.2 "Känner du till vilka studieresultat som krävs för att få fortsatta studiemedel?" Svar i procent

	Studerande som fått bifall	2003 ¹
Nej	24	7
Ja, på ett ungefär	56	50
Ja	20	43

¹ Frågorna var en del av en större enkätundersökning som gjordes 2003. Endast de svarande på eftergymnasial nivå redovisas.

Frågan om de studerandes kännedom om studieresultatkraven för att få fortsatta studiemedel är ställd på olika sätt i de två enkäterna vilket måste beaktas i analysen. De

¹³ Prop. 2009/10:141

¹⁴ I bilaga C och D redovisas resultaten från enkäterna i tabellform fördelat på kön och ålder.

studerande som fick avslag på en studiemedelsansökan under läsåret 2010/11 svarade på om de *kände till* vilka krav som gällde när de skickade in sina ansökningar inför läsåret 2010/11 medan de studerande som beviljades studiemedel det aktuella läsåret svarade på om de *känner* till vilka studieresultat som krävs för att få fortsatta studiemedel. Det är alltså en skillnad om när i tiden de ska värdera sin kännedom om kraven.

Det är en större andel studerande som beviljats studiemedel som uppger att de känner till vilka studieresultat som krävs, jämfört med andelen studerande som anger att de kände till vilka krav som gällde för att deras studiemedelsansökan skulle beviljas när de lämnade in den.

Dessa skillnader kan kanske delvis förklaras av tidsperspektiven i frågorna. Enkäten skickades ut under hösten 2011. De studerande som fick ett bifall under läsåret 2010/11 har därmed också haft längre tid på sig att få kännedom om vilka krav på studieresultat som finns. Deras svar säger således inget om vilken kännedom de hade inför läsåret 2010/11 utan hur de idag uppskattar sin kännedom.

Detta innebär att de studerande som fått avslag, om de besvarat enkäten utifrån de kunskaper de hade när de skickade in den ansökan de senare fick avslag på, kan antas ha lägre kännedom om kraven av den anledningen att de inte har haft lika lång tid på sig att få kännedom om kraven. Att hela 40 procent av dem som fått avslag uppger att de inte kände till vilka studieresultat som krävdes för att de skulle beviljas studiemedel tyder på att CSN kan ha brustit i sin information om att reglerna ändrades och vad detta innebär för de studerande.

Det är betydligt fler som 2011 uppger att de *inte* har kännedom om resultatkraven jämfört med 2003, oavsett om de fått avslag eller bifall. Detta kan ha sin förklaring i att de gamla reglerna som gällde 2003 hade funnits under en lång tid, de hade i stort sett varit oförändrade sedan 1960-talet.¹⁵ Därmed kan det tänkas att kunskapen och vetskapen om vad som gäller har förankrats bland studerande, lärare, studie- och yrkesvägledare och så vidare. Det finns därmed fler informationskällor för studerande att använda sig av när kunskapen har implementerats. Ett regelverk som enbart funnits i ett år, eller ännu kortare för de som fick avslag under läsåret 2010/11, har inte hunnit förankrats på samma sätt, något som också enkätsvaren tyder på.

Fler lästa terminer ökar kännedomen

Det regelverk som började gälla den 1 juli 2010 var nytt för alla, oavsett åldersgrupp. Det finns dock vissa skillnader i hur olika åldersgrupper har svarat angående om de kände till reglerna inför läsåret 2010/11. Bland de studerande som fick avslag på sin studiemedelsansökan är det de i åldersgruppen 25 till 34 år som bäst kände till kraven på studieresultat när de lämnade in sin ansökan inför läsåret 2010/11, 68 procent svarar ”Ja” eller ”Ja, på ett ungefär”. De som i minst utsträckning hade kännedom om kraven är studerande yngre än 25 år där 44 procent svarade ”Nej”. Äldre studerande tycks alltså ha haft bättre kännedom om vilka studieresultat som krävdes för att få fortsatta studiemedel när de lämnade in sin ansökan inför läsåret 2010/11. Bland de studerande som beviljades studiemedel anger däremot 77 procent av dem yngre än 25 år att de känner till eller på ett ungefär känner till vilka krav som finns.

¹⁵ CSN (2007).

Ju fler terminer de studerande studerat på högskolan desto mer kännedom om studieresultatkraven tycks de ha. Detta gäller både de som fått avslag och de som inte har fått avslag på en studiemedelsansökan. Antal terminer på högskolan har något större betydelse än ålder för hur väl de studerande känner till kraven på studieresultat.

Bland dem som har fått avslag är kännedomen om kraven lägst bland de som läst 1 – 2 terminer (48 procent) eller ingen termin alls (47 procent) och bland dem som fått bifall är det de som inte läst någon termin på högskolenivå tidigare som har minst kännedom om vilka krav som gäller (30 procent).

Ju mindre erfarenhet den studerande har av att vara studerande på högskolenivå, desto mindre kännedom har den studerande om kraven. Detta samband blev också tydligt i 2003 års undersökning. Det är rimligt att kännedomen om kraven ökar med antalet terminer man läser, ju längre tid de studerande är inne i systemet desto mer känt blir regelverket. Med tanke på att regelverket var nytt för samtliga studerande, oavsett hur många terminer de hade läst tidigare var dock en hypotes att skillnaderna skulle ha varit mindre.

Kvinnor hade mindre kännedom än män om vilka krav som gällde för att få studiemedel när de lämnade in sin ansökan inför läsåret 2010/11. Detta är på ett sätt rimligt då kvinnor generellt sett borde påverkas mindre av resultatkraven eftersom andelen kvinnor som får avslag på grund av bristande studieresultat är mindre än andelen män. De som klarar tillräckligt många poäng för att beviljas fortsatta studiemedel har inte samma behov av att sätta sig in i regelverket.

De som studerade inom utbildningsområdet humaniora¹⁶ och hälso-, sjukvård och social omsorg och fick avslag på sin ansökan anger i högst utsträckning att de inte kände till vilka krav som gällde inför läsåret 2010/11 (51 procent respektive 52 procent). Studerande inom området naturvetenskap, matematik och data samt teknik och tillverkning hade mest kännedom om kraven (72 procent respektive 67 procent svarar ”Ja” eller ”Ja, på ett ungefär”). Samma mönster gäller de studerande som beviljades studiemedel. Där är det de som läser inom humaniora och hälso- och sjukvård som har minst kännedom om kraven (29 procent respektive 31 procent) och de som studerar teknik och naturvetenskap som har mest kännedom (85 procent respektive 82 procent svarar ”Ja” eller ”Ja, på ett ungefär”).

CSN är en viktig informationskanal

De studerande som svarade att de hade kännedom om studieresultatkraven svarade även på frågan om hur de har fått information om kraven. Kunskapen har de studerande till stor del hämtat från CSN:s webbsida, 42 procent av dem som fått avslag och 35 procent av dem som beviljats studiemedel uppger att de har fått kännedom om kraven genom CSN:s webbsida.¹⁷ De studerande som har fått bifall har även använt sina vänner som kunskapskälla i hög grad (37 procent). Ju fler terminer respondenterna studerat, i desto högre utsträckning har de fått informationen genom CSN, antingen genom handläggare, webbsida eller informationsmaterial.

¹⁶ Inom humaniora ryms bland annat konst, religion, språkvetenskap, historia, arkeologi, bild och formkonst, dans, teater etc.

¹⁷ Differensen kan delvis förklaras med att frågan riktad till dem som beviljades studiemedel tolkades som en flervalsfråga av många respondenter. Därför har den också tolkats så i den efterföljande analysen.

CSN är, med undantag för vänner, den främsta informationskällan för de studerande när det gäller studieresultatsprövningen. Det är positivt på så sätt att CSN har mest kunskap om regelverket och bör kunna stå för den mest korrekta informationen. I relation till hur stor andel av de studerande som uppger att de inte kände till kraven när de skickade in sina ansökningar bör CSN dock utvärdera hur informationen var utformad i samband med att de nya reglerna började gälla. Okunskapen är ofta som störst när något är nytt och behovet av bra, tydlig och rätt riktad information är då stort. Den stora andel som inte kände till vilka studieresultat som krävdes av dem antyder att CSN kan ha misslyckats med att nå ut med information till dem som var i störst behov av den.

4.2 Studieresultatkravet har en begränsad påverkan på studierna

De som beviljades studiemedel för läsåret 201/11 och som har svarat att de i någon utsträckning kände till kraven för studieresultat har besvarat frågan om, och hur, de har påverkats av kraven.

Tabell 4.3 "Har kravet på studieresultat för att få studiemedel påverkat dig i dina studier?" Svar i procent¹

	Studerande som fått bifall
Nej	58
Ja, jag har lagt ner mer tid på mina studier/ansträngt mig mer	14
Ja, jag har valt andra kurser/en annan utbildning	3
Ja, jag har oroat mig för att inte kunna få nya studiemedel	29
Ja, jag har nöjt mig med att klara tillräckligt många poäng	3
Ja, jag har presterat sämre	3
Ja, jag har presterat bättre	2
Ja, på annat sätt	3

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli högre eller lägre än 100 procent.

Studieresultatkravet har ingen större effekt på de studerandes prestationer enligt enkätsvaren. Av dem som har blivit beviljade studiemedel anger 58 procent att kraven inte har någon påverkan på dem. Endast 14 procent anger att kraven har fungerat som en sporre och fått dem att anstränga sig mer och lägga ner mer tid på studierna. Istället känner 29 procent oro för att inte nå upp till kraven och för att inte få nya studiemedel. Få menar att kraven får dem att prestera bättre.

I undersökningen 2003 angav 64 procent att resultatkraven inte hade någon påverkan på deras studier och 25 procent angav att resultatkraven påverkade dem på så sätt att de ansträngde sig mer i sina studier.¹⁸ Fler påverkas alltså av kraven nu jämfört med 2003 men färre anger att kraven får dem att anstränga sig mer jämfört med 2003. Detta tyder på att de skärpta kraven på studieresultat inte bidrar till effektivare studier.

Män uppger i något högre utsträckning att de har känt oro för att inte få nya studiemedel. Kvinnor och män svarar dock lika ofta att de inte påverkas av kraven. Kvinnorna anstränger sig mer i något högre utsträckning än männen. Undersökningen från 2003 visade att män påverkas mer än kvinnor av resultatkraven. Män har, generellt

¹⁸ CSN (2010).

sett, sämre studieresultat än kvinnor. Därför faller det sig också naturligt att de oroar sig mer över konsekvenserna av uteblivna studieresultat och de borde därmed också påverkas mer av kraven.

Ju fler terminer de studerande har läst, desto mindre påverkas de av studieresultatskraven. De som har läst 1 – 2 terminer känner störst oro över risken att inte bli beviljad studiemedel på grund av studieresultatskraven. För många studerande tar det ett par terminer av studier på högskolenivå innan de hittat rätt studieteknik. De som är trygga med sin studieteknik och sin prestation borde också känna mindre oro för att inte klara tillräckligt många poäng och av den anledningen bli utan studiemedel. De flesta menar dock att de inte påverkas av kraven, oavsett hur många terminer de har läst.

De som studerar inom utbildningsområdet pedagogik och lärarutbildning är mest oberörda av kraven (71 procent anger att de inte påverkas) medan de som läser teknik och tillverkning (45 procent) samt naturvetenskap, matematik och data (41 procent) i minst utsträckning uppger att de inte påverkas.¹⁹ De som läser inom natur- och teknikområdena uppger också i högst utsträckning att kraven får dem att oro sig för att de inte kommer att få nya studiemedel (44 respektive 39 procent).

I undersökningen från 2003 var det studerande inom områdena humaniora och naturvetenskap som i högst utsträckning verkade påverkas av kraven. En skillnad då jämfört med nu är att betydligt fler verkade oberörda av kraven 2003, oavsett utbildningsområde. Detta är i sig inte förvånande, kraven är striktare nu och de studerande borde rimligtvis påverkas mer av dem nu, oavsett utbildning.

Studerande yngre än 25 år anger oftare än övriga åldersgrupper att de är oroade för att kraven ska leda till att de inte får nya studiemedel och tycks påverkas mer av kraven än övriga åldersgrupper. År 2003 var det de yngre studerande som påverkades mest av kraven och de äldre studerande angav i relativt liten utsträckning att kraven på studieresultat påverkade dem. Detta gäller alltså även idag, de äldre åldersgrupperna anger oftare att de inte påverkas av kraven.

En slutsats av enkätresultaten är att studieresultatskraven generellt sett inte har någon större påverkan på de studerande. De studerande som däremot kan antas påverkas av kraven är de som får ett avslag men som snabbt återkvalificerar sig genom att ta igen de poäng som fattas. Dessa kan antas påverkas på så sätt att de anstränger sig mer för att ta igen det som fattas. Denna fråga behandlas i avsnitt 4.3.

4.3 Följdeflekter av ett avslag

De studerande som fick avslag på sin studiemedelsansökan inför läsåret 2010/11 svarade bland annat på frågor om vad avslaget berodde på, hur studierna påverkades av avslaget samt hur de, i de fall de fortsatte sina studier utan studiemedel, finansierade fortsatta studier.

Brist på ansträngning vanligaste orsaken till bristande studieresultat

Att inte lägga ner tillräckligt med tid på sina studier och anstränga sig för lite tycks vara de främsta orsakerna till att inte klara tillräckliga studieresultat. Personliga förhållanden

¹⁹ I jämförelsen mellan utbildningsområden har några områden plockats bort då grupperna består av för få personer.

och familjeproblem, sådant som tidigare lättare kunde godtas som skäl till varför man inte klarat tillräckligt många poäng, är också vanliga orsaker till att de studerande inte klarar sina studieresultat.

Tabell 4.4 "Vad berodde det på att du inte hade klarat tillräckliga studieresultat?" Svar i procent¹

	Studerande som fått avslag
Jag lade inte ner tillräckligt med tid på mina studier/ansträngde mig inte tillräckligt	35
Jag arbetade för mycket vid sidan om studierna	16
Jag fick inte tillräckligt med stöd från skolan	11
Utbildningen var för svår	22
Jag var sjuk	18
Jag har en funktionsnedsättning som gör det svårare att studera	4
Jag hade familjeproblem	20
Andra personliga förhållanden	30
Min ekonomi var för dålig	13
Något annat	21

¹ Flervalsfråga. Summan kan bli högre eller lägre än 100 procent.

Exempel på andra orsaker som de studerande anger i sina frisvar är dålig studieteknik, dålig planering och andra brister hos utbildningsanordnaren samt studieavbrott och byte av utbildning.

År 2003 var de främsta förklaringarna till uteblivna studieresultat personliga förhållanden och familjeskäl följt av att de studerande inte lade ner tillräckligt med tid på sina studier.²⁰

Bland studerande yngre än 25 år anger 4 av 10 att de bristande studieresultatskraven berodde på att de inte lade ner tillräckligt mycket tid på sina studier eller att de inte ansträngde sig tillräckligt och drygt 3 av 10 anger att utbildningen var för svår. Bland de studerande mellan 25 och 34 år menar 2 av 10 studerande de bristande resultaten berodde på att de arbetade för mycket vid sidan av studierna.

Bland de manliga studerande är det 46 procent som menar att de bristande studieresultaten berodde på att de inte ansträngde sig eller inte lade ner tillräckligt mycket tid på sina studier. Bland de kvinnliga studerande kvinnorna menar 23 procent att det berodde på familjeproblem och 34 procent att det berodde på andra personliga förhållanden.

Ett avslag tycks inte leda inte till effektivare studier

Enkätresultaten tyder på att ett avslag inte bidrar till att förbättra studieprestationerna. Ett beslut om avslag bidrar i störst utsträckning till att de studerande börjar tvivla på sin förmåga att bedriva högskolestudier och påverkar deras ekonomi på ett sätt som kan få konsekvenser för studierna.

²⁰ CSN (2007).

Tabell 4.5 "Påverkades dina fortsatta studier av beslutet om avslag på ansökan om studiemedel?" Svar i procent¹

	Studerande som fått avslag
Nej	24
Ja, jag har lyckats bättre med mina studier genom att jag har lagt ner mer tid på mina studier/ansträngt mig mer	12
Ja, jag har lyckats bättre med mina studier genom att jag har valt andra kurser/annan utbildning	6
Ja, jag har lyckats sämre med mina studier genom att jag har lagt ner mindre tid på mina studier/ansträngt mig mindre	2
Ja, jag har lyckats sämre med mina studier genom att jag har valt andra kurser/annan utbildning	1
Ja, jag har lyckats sämre med mina studier eftersom avslaget innebar att jag var tvungen att studera utan studiemedel	28
Ja, mina studier har tagit längre tid p.g.a. att min ekonomiska situation försämrades	27
Ja, jag blev tvungen att arbeta mer vid sidan om studierna	29
Ja, det fick mig att tvivla på min förmåga att bedriva högskolestudier	36
Ja, på annat sätt	7

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli högre eller lägre än 100 procent.

En dryg tiondel av dem som har fått avslag menar att avslaget har lett till att de har lyckats bättre med sina studier på så sätt att de har ansträngt sig mer. För dessa kan studieresultatskraven sägas ha fått en positiv effekt, förutsatt att den ökade ansträngningen håller i sig och den studerande inte återigen får otillräckliga studieresultat för att beviljas studiemedel.

Det faktum att studierna tar längre tid på grund av att den ekonomiska situationen försämras innebär att det tar längre tid för de studerande att ta sig ut på arbetsmarknaden. Effekten för dessa kan istället bli att de tvingas avbryta sina studier för att senare återuppta dem. Med utgångspunkt i enkätsvaren kan det därför antas att regeländringen kan ha fått en motsatt effekt för en stor del av de studerande som får avslag på sin studiemedelsansökan – de blir kvar i studier under en längre period jämfört med om de skulle ha kunnat studera med studiemedel.

Män påverkades mindre än kvinnor av beslutet om avslag på studiemedelsansökan men anger samtidigt i högre grad att de har lagt ner mer tid på sina studier och ansträngt sig mer och att studierna därmed har gått bättre. Som framgick av kapitel 3 har män generellt sett sämre studieresultat än kvinnor och en större andel av männen klarar mindre än 45 högskolepoäng, vilket är gränsen för att vara garanterad nya studiemedel. För männen tycks ett avslag göra studierna mer effektiva på så sätt att de anstränger sig mer och lyckas bättre.

Kvinnor uppger i högre utsträckning att de har lyckats sämre då de har varit tvungna att studera utan studiemedel. Det är 35 procent av kvinnorna som anger att de har blivit tvungna att arbeta mer vid sidan studierna, jämfört med 23 procent av männen. Det är också en större andel av kvinnorna som anger att avslaget har fått dem att tvivla på sin förmåga att bedriva högskolestudier.

Bland de studerande som beviljades studiemedel under läsåret 2010/11 hade 17 procent någon gång under sina högskolestudier klarat färre poäng än vad som krävdes för att få nya studiemedel. Dessa har alltså fått ett avslag med stöd av det gamla regelverket.

Respondenterna fick svara på frågan om hur deras fortsatta studier påverkades av det bristande studieresultatet.

Tabell 4.6 "Påverkades dina fortsatta studier av att du inte uppnådde tillräckliga studieresultat?" Svar i procent¹

	Studierande som fått bifall
Nej, jag hämtade igen det jag inte hade klarat	28
Ja, jag lyckades bättre med mina studier genom att jag lade ner mer tid på mina studier/ansträngt mig mer	10
Ja, jag lyckades bättre med mina studier genom att jag valde andra kurser/annan utbildning	8
Ja, jag lyckades sämre med mina studier genom att jag lade ner mindre tid på mina studier/ansträngt mig mindre	1
Ja, jag lyckades sämre med mina studier genom att jag valde andra kurser/annan utbildning	2
Ja, jag lyckades sämre med mina studier eftersom avslaget innebar att jag blev tvungen att studera utan studiemedel under en tid	18
Ja, studierna tog längre tid	26
Jag hoppade av mina studier	18
Ja, det fick mig att tvivla på min förmåga att bedriva högskolestudier	31
Ja, på annat sätt	8

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli högre eller lägre än 100 procent.

Det är 26 procent som anger att det bristande studieresultatet bidrog till att studierna tog längre tid. Många utbildningar och kurser bygger på att den studerande klarar föregående nivå innan man kan avancera till nästa, oavsett vad man läser. Ett bristande studieresultat kan därmed innebära att den studerande blir kvar på den lägre nivån under en längre period och studierna blir därmed fördröjda. Det är 28 procent som anger att de inte påverkades i sina fortsatta studier då de hämtade in det de inte hade klarat.

Arbete, sparade pengar eller stöd från föräldrar möjliggör fortsatta studier utan studiemedel

För de studerande som får avslag på sin studiemedelsansökan och som fortsätter studera finns det ett antal finansieringsmöjligheter som dominerar. Dessa är arbete, besparingar och stöd från föräldrar som möjliggör fortsatta studier.

Tabell 4.7 "Hur finansierar/finansierade du dina studier under den tid då du studerar/studerade utan studiemedel?" Svar i procent¹

	Studierande som fått avslag
Genom att arbeta	48
Med hjälp av besparingar	48
Genom stöd från mina föräldrar	49
Genom stöd från make/maka/sambo	20
Med försörjningsstöd	2
På annat sätt	4

¹ Flervalsfråga. Summan kan vara högre och lägre än 100 procent.

Kvinnorna finansierade främst sina studier genom att arbeta. Männerna använde främst sina besparingar för att finansiera studierna när de inte beviljades studiemedel. Ju yngre

den studerande är desto mer stöd får han eller hon av föräldrarna. Av dem yngre än 25 år anger 58 procent att de finansierade sina studier med hjälp av stöd från föräldrarna.

Många tar igen de poäng som saknas

Ett avslag behöver inte betyda att den studerande avbryter sina studier. Enkätundersökningen visar att 76 procent anger att de trots beslutet fortsatte på den utbildning de hade tänkt. Resultatet antyder att resultatkravet inte påverkar de studerande nämnvärt i deras val av utbildning. Ett avslag tycks därmed inte ha någon negativ effekt på genomströmningen på grund av att de studerande hoppar av sin utbildning.

Tabell 4.8 "Valde du att fortsätta dina studier trots att du fick avslag på din ansökan om studiemedel?" Svar i procent

	Studerande som fått avslag
Ja, jag fortsatte på den utbildning jag hade tänkt	76
Ja, men jag bytte utbildning	10
Nej, jag hoppade av studierna p.g.a. att jag inte kunde försörja mig	9
Nej, jag hoppade av studierna p.g.a. att utbildningen inte passade mig	3
Nej, annan orsak	2

Totalt anger 14 procent att de hoppad av sina studier efter avslaget. Av dessa anger 65 procent att anledningen till att de hoppade av studierna var för att de inte kunde försörja sig.

Att hoppa av studierna behöver dock inte betyda att den studerande aldrig kommer tillbaka. Bland de studerande som beviljades studiemedel under läsåret 2010/11 och som någon gång tidigare fått ett avslag på grund av bristande studieresultat anger 18 procent att de hoppade av sina studier (se tabell 4.6). Dessa har bevisligen återkommit till studier i ett senare skede. Det får därför anses troligt att en del av dem som i tabell 4.8 anger att de har hoppat av sina studier kommer att återvända till studier.

Av dem som fick ett avslag inför läsåret 2010/11 saknade 95 procent upp till 30 högskolepoäng för att bli beviljade studiemedel, vilket motsvarar en termins heltidsstudier. Andelen som saknade mindre än 10 högskolepoäng är 51 procent. De allra flesta saknar alltså ett förhållandevis litet antal poäng.

Tabell 4.9 "Har du efter det att du fick avslag återkvalificerat dig för nya studiemedel genom att hämta igen det antal högskolepoäng som saknades?" Svar i procent

	Studerande som fått avslag
Ja, och det gjorde jag på kortare tid än 11 veckor	36
Ja, och det gjorde jag inom 11-20 veckor	29
Ja, och det gjorde jag efter mer än 20 veckor	13
Nej	21
Nej, men jag fick ändå studiemedel efter att ha överklagat beslutet	2

Av dem som har fått avslag och som fortsatt sina studier anger 78 procent att de har återkvalificerat sig genom att ta igen de poäng som saknades. Mer än hälften tar igen det

inom en termin. Det är en något större andel av kvinnorna jämfört med männen som *inte* har återkvalificerat sig.

De flesta återkvalificerar sig alltså och kan åter söka och beviljas studiemedel men det är mer än en femtedel som, vid tidpunkten för enkätutskicket, inte hade gjort det. Dessa var trots det fortfarande kvar i studier.

4.4 De flesta anser att kraven är rimliga

De studerande som har fått avslag på sin ansökan om studiemedel anser ganska ofta att kravet på studieresultat är för högt. Detta är inte förvånande och kan troligtvis delvis ses som ett uttryck för missnöje.

Tabell 4.10 "Vad anser du om kravet på studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel?" Svar i procent¹

	Studerande som fått avslag	Studerande som fått bifall
Kravet är för lågt	1	3
Kravet är rimligt	40	57
Kravet är för högt	47	18
Det borde inte finnas något krav på studieresultat för att få studiemedel	17	6
Jag känner inte till vilka studieresultat som krävs	9	21

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli högre eller lägre än 100 procent.

I enkätundersökningen 2003 svarade 73 procent av de studerande på eftergymnasial nivå att de dåvarande kraven på studieresultat var lagom. Endast 4 procent tyckte att kraven var för låga och 13 procent tyckte att de var för höga. Ytterligare 8 procent ansåg att det inte behövdes någon prövning.

De gamla reglerna var mer generöst utformade på så sätt att den studerande lättare kunde få bifall på grund av skäl, trots att han eller hon inte hade tillräckliga studieresultat. Detta kan vara en förklaring till att dagens studerande, såväl de som fått avslag som de som har fått bifall, i lägre utsträckning anser att kraven är rimliga.

En viktig aspekt är att många fortfarande menar att de inte känner till vilka resultatkrav som krävs för att studiemedel ska kunna beviljas. Om de studerande inte vet vad som förväntas av dem känner de rimligtvis inte heller till att det finns vissa skäl som gör att studiemedel kan beviljas trots bristande studieresultat. Att så många uppger att de inte känner till kraven kan också bero på de flesta aldrig har någon anledning att ta reda på vad som gäller och därmed inte känner sig påverkad av förändringen.

Bland dem som fick avslag på en studiemedelansökan under läsåret 2010/11 tycker kvinnor i högre utsträckning än män att kraven på studieresultat är för höga. En förklaring till detta kan vara att kvinnor i högre utsträckning än män anger personliga förhållanden som skäl till att de inte klarade kraven medan män i högre utsträckning anger sin egen ansträngning. Utrymmet att beviljas studiemedel med stöd av personliga skäl trots bristande studieresultat har minskat i och med det nya regelverket. Att kvinnor därför i högre utsträckning anser att kravet är för högt, samtidigt som de i högre utsträckning menar att det bristande studieresultatet beror på personliga förhållanden, är inte förvånande.

5 Rättsäkerhet och likformighet i CSN:s prövning

För att analysera vilka effekter de ändrade reglerna kring studieresultatprövningen har fått för rättsäkerheten och likformigheten i CSN:s prövning har det genomförts en analys av statistik om överklaganden, intervjuer med handläggare och med en företrädare för ÖKS samt en analys av ÖKS bifallsbeslut.

5.1 Överklaganden

Antalet personer som fick ett beslut om studiemedel för högskolestudier i Sverige var i stort sett detsamma för de båda aktuella läsåren (264 220 respektive 265 691). Läsåret 2010/11, när de nya studieresultatreglerna hade trätt i kraft, avslögs dock mer än dubbelt så många ansökningar på grund av bristande studieresultat.

Mellan läsåren 2009/10 och 2010/11 fördubblades antalet överklaganden gällande avslag på grund av bristande studieresultat, detta som en följd av att antalet avslag ökade.

I tabell 5.1 redovisas överklagade avslagsbeslut på grund av bristande studieresultat. Det finns flera sätt att redovisa statistik över överklaganden. Här har utgångspunkten varit det läsår den studerande sökte studiemedel för när denne fick avslag på sin studiemedelsansökan. Då det är möjligt för den studerande att lämna en studiemedelsansökan som sträcker sig över två läsår är det möjligt att ett avslagsbeslut som fattas under läsåret 2009/10 syftar på studier som även ska bedrivas under läsåret 2010/11. I de fall överklagandet rör två läsår redovisas endast det läsår som är detsamma som läsåret för avslagsbeslut, detta för att resultatet mellan läsåren ska vara så jämförbara som möjligt.

Tabell 5.1 Antal överklaganden, ändrade av CSN, skickade till ÖKS samt ändrade av ÖKS

Läsår för avslagsbeslut	Överklagande	Delvis ändrat CSN	Helt ändrat CSN	Till ÖKS	Bifall ÖKS
2009/10	567	28	153	413	19
2010/11	1 170	66	219	946	67

Att ett ärende överklagas innebär inte per automatik att det överlämnas till ÖKS. CSN kan, när ett överklagande kommer in, genom omprövning helt eller delvis ändra ett beslut. När beslutet ändras helt enligt den studerandes yrkande lämnas det inte över till ÖKS. När beslutet endast ändras till viss del överlämnas ärendet till ÖKS för prövning av de återstående delarna av yrkandet i överklagandet.

Av de 567 överklagade avslagsbesluten avseende läsåret 2009/2010 ändrades 182 beslut genom omprövning av CSN vilket motsvarar 32 procent och 19 beslut ändrades av ÖKS vilket motsvarar 3 procent av samtliga överklaganden. Den totala andelen ändringar uppgick till 35 procent av de registrerade överklaganden av ärenden där bristande studieresultat var orsak till avslagsbeslutet.

Av de 1 170 överklagade avslagsbesluten avseende läsåret 2010/2011 ändrades 286 beslut genom omprövning av CSN vilket motsvarar 24 procent och 67 beslut ändrades av ÖKS vilket motsvarar 6 procent av samtliga överklaganden. Den totala andelen ändringar uppgick till 30 procent av de registrerade överklaganden av ärenden där bristande studieresultat var orsak till avslagsbeslutet.

Den totala andelen ändringar av CSN:s beslut (CSN:s egna omprövningar och ÖKS ändringar) har alltså minskat med 5 procentenheter mellan läsåret 2009/2010 och läsåret 2010/2011. I detta ligger att andelen ändrade beslut från ÖKS ökat från 3 procent till 6 procent av samtliga beslut i ärenden om studieresultat samtidigt som CSN:s egna ändringar efter omprövning minskat från 32 procent till 24 procent.

Att den totala andelen ändringar av CSN:s beslut har minskat tyder på att CSN tog en större andel riktiga beslut under läsåret efter regeländringarna än under läsåret före ikraftträdandet. Detta tyder på att rättssäkerheten och likformigheten i CSN:s prövning har ökat sedan regeländringarna infördes. Detta kan vara en följd av att resultatkravet är mer matematiskt enligt de nya reglerna jämfört med tidigare och av att de nya reglerna ger tydligare ramar än tidigare.

Att ÖKS:s andel ändringar har ökat skulle kunna anses motsäga att rättssäkerheten och likformigheten i CSN:s prövning har ökat. Till största delen bedöms dock ökningen vara en följd av att antalet återkvalificeringar och intyg om nya poäng har ökat med de nya reglerna. I dessa ärenden kommer ofta erforderliga intyg in först när ärendet har överlämnats till ÖKS. Att ÖKS:s andel ändringar har ökat behöver därmed inte motsäga att rättssäkerheten och likformigheten tycks ha ökat.

I intervjuer med handläggare och specialister vid CSN framkommer att CSN tolkade de nya reglerna förhållandevis strikt. CSN:s förhållandevis strikta tillämpning av de nya reglerna skapade ett utrymme för ÖKS att ändra beslut om de ansåg att CSN varit för snäv i sin bedömning. Eftersom reglerna var tydliga fanns det sällan anledning för omprövaren att göra en annan bedömning vid omprövningen än vad den beslutande hade gjort, vilket kan förklara varför CSN:s omprövningar minskat. I intervju med en företrädare för ÖKS framkommer att ÖKS anser att de fått ändra en förvånansvärt liten andel av besluten.

Det är dock viktigt att ha i åtanke att osäkerheten kring tolkningen av nya regler kan vara stor initialt. Denna osäkerhet bör dock kunna förväntas minska i takt med att fler beslut fattas och att fler vägledande avgöranden kommer från ÖKS. Att endast titta på resultat under det första läsåret efter en regeländring riskerar att ge en felvisande bild av läget. För att få en säkrare och mer rättvisande bild bör nya jämförelser göras även för kommande läsår.

Av genomförda intervjuer med specialister och handläggare vid CSN samt med en företrädare för ÖKS framgår att de intervjuade är övertygade om att tryggheten i beslutsfattandet och rättssäkerheten har ökat under tiden efter läsåret 2010/2011 och att en eventuellt kommande uppföljning kommer att visa på bättre siffror.

5.2 ÖKS bifallsbeslut

De ärenden som ÖKS har prövat och ändrat kan sägas tillhöra två olika kategorier – ärenden som handlar om vilka poäng som är godkända och ärenden som handlar om en bedömning av mer personliga omständigheter. Till kategorin ärenden som handlar om en bedömning av mer personliga omständigheter hör ärenden med bedömning av sannolikheten att studierna kommer att avslutas inom normal tid och förhållanden av personlig natur enligt de äldre reglerna samt särskilda skäl enligt de nyare reglerna. Övriga ärenden hör till kategorin ärenden som handlar om vilka poäng som är godkända.

Antalet bifallsbeslut i tabell 5.2 överensstämmer inte med antalet bifallsbeslut i tabell 5.1. Detta beror på att tabellerna omfattar olika tidsperioder. I tabell 5.1 redovisas siffror utifrån sökt läsår medan tabell 5.2 redovisar siffror utifrån när ansökan är inkommen.

Tabell 5.2 Bifallsbeslut ÖKS, antal/andel¹

	Ansökan inkommen läsåret 2009/2010	Ansökan inkommen läsåret 2010/2011
Ärenden om vilka poäng som är godkända		
Återkvalificering	11/37	34/41
Ny poäng 4 veckor in	4/13	11/13
CSN räknat fel/beaktat fel period	4/13	4/5
Intyg om nya poäng inkom efter överlämnande till ÖKS	3/10	16/19
Överskott från en termin fyller brist på den andra terminen	0/0	3/4
Skjuta upp resultatprovning är inte OK	0/0	1/1
Mindre och tillfällig försening	0/0	1/1
ÖKS gjort annan bedömning än CSN av intyg	0/0	1/1
Ärenden om mer personliga omständigheter		
Sannolikt att studierna kommer att avslutas inom normal tid	8/27	0/0
Särskilda skäl	0/0	12/15
Summa	30	83

¹ Att omvandla förhållandevis små antal till andelar är problematiskt då ytterligare ärenden skulle kunna kasta om andelarna. För att kunna jämföra läsåren mot varandra har dock antalen bifall räknats om till andelar.

Ärenden om vilka poäng som är godkända

Antalet ändringar från ÖKS på grund av att de studerande har återkvalificerat sig för nya studiemedel har ökat under läsåret 2010/2011 jämfört med läsåret innan. Detta är troligen en följd av att möjligheterna till undantag från studieresultatkravet vid byte och nystart har försvunnit och att det därmed blivit aktuellt för fler studerande att nyttja möjligheten till återkvalificering.

Även andelen ärenden där ÖKS ändrat CSN:s beslut med anledning av att intyg om nya poäng inkommit efter att ärendet överlämnats till ÖKS har ökat. Eftersom bedömningen inte längre bygger på en bedömning av de studerandes framtida möjligheter att klara sina studier utan på mer objektiva kriterier i form av avklarade poäng, och då utrymmet för att bevilja studiemedel utan godkända resultat har minskat,

är det naturligt att intygen om godkända resultat har ökat. CSN har också blivit tydligare i sin information om att poäng för avklarade delkurser och liknande i vissa fall kan godtas, vilket också bidrar till att ärenden med intyganden av poäng ökat. Att intygen om poäng i många fall kommer in när ärendena överlämnats till ÖKS bedöms varken av CSN:s specialister, handläggare eller av ÖKS representant bero på någon utredningsbrist hos CSN utan istället på att det ofta är så att det är först efter att ärendet överlämnats till ÖKS som poängen faktiskt blivit godkända.

Andelen beslut där CSN beräknat ett felaktigt resultatkrav eller bedömt fel beviljningsperiod har minskat. Detta bedöms bero på att det, i och med de nya reglerna, blev enklare att räkna ut resultatkravet genom att de tidigare alternativreglerna togs bort. De rakare och enklare reglerna kan således bedömas ha lett till att CSN:s beslut håller bättre kvalitet och att rättssäkerheten ökat.

Av genomförda intervjuer med specialister och handläggare vid CSN samt med företrädaren för ÖKS framgår att antalet felaktiga beslut från CSN om rätten till studiemedel i samband med återkvalificering har ökat sedan regeländringarna. Detta har av de intervjuade bedömts vara en följd av att denna prövning, sedan regeländringarna infördes, blivit mer komplex. Detta eftersom det blivit möjligt att återkvalificera sig genom att klara poäng i en utbildningsform för att fylla poängbristen från studier från en annan utbildningsform och att handläggarna därmed måste hålla koll på flera utbildningsformer. Detta kan tyda på att rättssäkerheten i detta avseende har minskat.

Ärenden om mer personliga omständigheter

Det ändrade regelverket har bland annat inneburit att den studerandes framtida möjligheter att klara sina studier inte längre ska bedömas. Prövningen grundas på uppnådda studieresultat istället för på en prognos över framtiden. Genom att ta bort *"förhållanden av personlig natur som kan antas ha inverkat på studieresultaten"* och byta ut det mot att *"om det finns särskilda skäl får studiemedel lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt"* tydliggörs att det måste finnas skäl av viss dignitet för att någon ska kunna få nya studiemedel trots bristande studieresultat. Dessutom klargjordes i förarbetena att det måste finnas ett tydligt samband mellan de skäl som anförs och de bristande studieresultaten, samt att de skäl som åberopas ska kunna styrkas.

Andelen ändringar med anledning av bedömning av mer personliga omständigheter har minskat från läsåret 2009/2010 till läsåret 2010/2011. Detta kan vara en följd av att utrymmet för att bevilja studiemedel med hänsyn till sådana skäl har begränsats kraftigt sedan regeländringarna. Reglerna är rakare och tydligare och ger bättre vägledning om vad som ska ligga till grund för bedömningen än tidigare.

Av genomförda intervjuer med specialister och handläggare vid CSN samt med en företrädare för ÖKS framgår att de upplever de nya reglerna som mer logiska och enkla jämfört med tidigare.

Att andelen ändringar med anledning av personliga omständigheter har minskat tyder på att rättssäkerheten och likformigheten i prövningen har ökat med de nya reglerna. Att de nya reglerna upplevs som tydligare och enklare att tillämpa talar också för att så är fallet.

6 Avslutande diskussion

De ändrade reglerna för studieresultatsprövningen trädde i kraft den 1 juli 2010. En del av de effekter regeringen ville uppnå med regeländringen var ökad genomströmning i högskolan, samt mer målinriktade och effektiva studier vilket i sin tur skulle leda till snabbare inträde på arbetsmarknaden. Genom striktare regler skulle felaktiga utbetalningar förhindras och den individuella skuldsättningen skulle minska genom att de studerande inte skulle låna pengar utan tillräckliga studieresultat. Ytterligare en effekt regeringen ville uppnå med regeländringen var att rättsäkerheten och likformigheten i CSN:s beslut skulle öka genom att den så kallade prognosbedömningen togs bort.

Uppstramning av praxis

Under det första hela läsår som det nya regelverket tillämpades avsågs mer än dubbelt så många studiemedelsansökningar för studier på högskolenivå i Sverige på grund av bristande studieresultat. Det har således skett en uppstramning av praxis – den studerande beviljas inte studiemedel utan tillräckliga studieresultat, oavsett hur väl den studerande har presterat tidigare. Antal personer som beviljades studiemedel på grund av skäl har minskat kraftigt med drygt 7 000 personer sedan läsåret 2009/10. Denna minskning är en följd av uppstramningen då det nu krävs särskilda skäl som förklarar varför den studerande inte har klarat tillräckliga studieresultat. Den studerande ska kunna styrka vad som hänt genom exempelvis intyg och kunna visa på ett tydligt samband mellan de bristande studieresultaten och det särskilda skälet.

Minskat utflöde av pengar

Innan regeländringen trädde i kraft bedömdes den minskade utgiften för CSN, i och med fler avslag, uppgå till 11,2 miljoner under 2010 och därefter cirka 22,5 miljoner per år. CSN uppskattar dock att utgifterna minskade med 97,6 miljoner kronor under andra halvåret 2010 till följd av de ändrade reglerna. Den skattnings som har gjorts måste dock betraktas som relativt osäker då den bygger på flera antaganden.

Många studerande vars personliga förhållanden gör att de tillfälligt uppvisar bristande resultat skulle troligtvis ha kunnat beviljas studiemedel med det gamla regelverket, förutsatt att prognosen för framtida studier hade varit positiv. Då det nu krävs att den studerande kan styrka de problem den anger genom exempelvis intyg, samt kunna visa på ett samband mellan skälet och det bristande studieresultatet, är det nu betydligt svårare för studerande med personlig problematik att tillfälligt uppvisa bristande studieresultat, även om utsikterna för kommande studier är goda.

Studerande med skäl som tidigare godtogs måste nu finansiera sina studier på annat sätt, till dess att de har återkvalificerat sig för nya studiemedel. Studerande som med det gamla regelverket inte skulle ha beviljats studiemedel på grund av att det inte bedömdes vara troligt att studierna skulle avslutas inom normal tid kan nu beviljas studiemedel, förutsatt att de kan visa att de har skäl som förklarar det bristande studieresultatet.

Även om utflödet, och de felaktiga utbetalningarna, minskat kan den individuella skuldbördan öka för individer som inte kommer att slutföra sina studier och för studerande som behöver längre tid för att slutföra studierna.

Endast mindre förändringar i studiemedelstagarnas studieprestation

Studiemedelstagarnas poängmedelvärde är oförändrat sedan läsåret 2008/09. Programstuderande presterar bättre än kursstuderande, vilket är en trend som består. Poängmedelvärdet bland studerande på generella program har ökat sedan läsåret 2004/05 medan poängmedelvärdet för kursstuderande är oförändrat sedan läsåret 2008/09. Kvinnor presterar fortfarande bättre än män och har så gjort under alla tidigare undersökningstillfällen. Det går inte att utifrån poängmedelvärdet utläsa huruvida studiemedelstagarna har blivit mer effektiva och målinriktade i sina studier som följd av de ändrade reglerna.

Studiemedelstagarna klarar fortfarande i genomsnitt fler poäng än samtliga studerande. Under 2010 var prestationsgraden bland samtliga studerande 79 procent, att jämföra med studiemedelstagarna som klarar 91 procent av ett heltidsåtagande.

Att studiemedelstagarna presterar bättre än genomsnittet av samtliga studerande kan förklaras av en rad faktorer. Huruvida man studerar på distans eller inte, anledningen till varför man läser och huruvida studierna är den huvudsakliga sysselsättningen påverkar troligen prestationen. Det kan inte heller uteslutas att studiestödssystemet i sig och dess krav på studieresultat har en viss betydelse för det faktum att studiemedelstagarna presterar något bättre än genomsnittet av de studerande.

Gränsen för att vara garanterad nya studiemedel är 45 högskolepoäng vid ett heltidsåtagande. Andelen studiemedelstagare som klarar mindre än 45 högskolepoäng har minskat med en procentenhet jämfört med läsåret 2008/09. Andelen som klarade mindre än 45 högskolepoäng minskade dock med en procentenhet även mellan läsåret 2004/05 och läsåret 2008/09. Utvecklingen gäller såväl för kursstuderande som för programstuderande. Det faktum att andelen studerande som befinner sig under poänggränsen minskar kan vara en effekt av resultatkravet men det är för tidigt för att kunna dra några säkra slutsatser om detta.

Andelen män som klarar mindre än 45 högskolepoäng har minskat med två procentenheter jämfört med läsåret 2008/09. Då män generellt sett presterar sämre än kvinnor och även får fler avslag på grund av bristande studieresultat är det möjligt att ökningen av andelen män som klarar gränsen för nya studiemedel är en effekt av det ändrade regelverket. I enkätundersökningen anger män oftare än kvinnor att avslaget fått dem att anstränga sig mer, vilket kan ses som ett uttryck för att det skärpta regelverket får en viss effekt för denna grupp.

Lärosätena märker ingen ökad genomströmning som kan härledas till den ändrade studieresultatsprövningen. Att reglerna har förändrats märks dock genom att intygandet av poäng har ökat. Om målsättningen är att öka genomströmningen bör enligt lärosätena andra åtgärder sättas in, exempelvis mer lärarledd undervisning, bättre pedagogik samt alternativa examinationsformer.

Kraven på studieresultat har en begränsad effekt på studierna

De nya reglerna kan sägas ställa hårdare krav på den studerandes planering av sina studier vilket skulle kunna leda till att studierna även blir mer målinriktade. Kraven på studieresultat kan teoretiskt sett ha en viss effekt på de studerande genom att de, förutsatt att de är medvetna om vad kraven innebär, planerar sina studier på ett annat sätt än tidigare. Det är också möjligt att vetskapen om att det krävs ett visst antal poäng

gör att de studerande presterar något bättre, förutsatt att den studerande är beroende av sina studiemedel för att kunna studera.

Enkätresultaten tyder dock på att studieresultatskraven inte får de studerande att anstränga sig mer, de flesta är oberörda av kraven eller presterar sämre. Detta tyder i sin tur på att högre krav inte leder till mer målinriktade och effektivare studier.

Fler än 9 av 10 studerande beviljas nya studiemedel och påverkas således mindre av kraven på studieresultat än vad de dryga 7 procenten gör som får ett avslag på grund av att de inte klarat tillräckliga studieresultat. Av dem som inte har fått avslag anger ändå 14 procent att kravet på studieresultat gör att de lägger ner mer tid på sina studier och 29 procent anger att de oroar sig för att de ska bli utan studiemedel om de misslyckas med sina studier.

Av dem som får ett avslag finns det varierande orsaker till det bristande studieresultatet. Det kan dels bero på att den studerande själv har lagt ner för lite tid på sina studier och inte ansträngt sig tillräckligt. För denna grupp kan det antas att ett avslag leder till att de börjar anstränga sig mer i sina studier och studierna kan därmed också bli mer effektiva, jämfört med om de hade beviljats studiemedel trots att de inte hade klarat tillräckliga studieresultat. För den grupp av studerande som anger att det är personliga förhållanden av skiftande karaktär som är orsaken till det bristfälliga resultatet är det mindre troligt att kraven ökar effektiviteten. För denna grupp ligger problematiken inte i den egna ansträngningen utan har andra orsaker. Det är därmed inte troligt att ökade krav får denna grupp av studerande att bli mer målinriktade och effektiva.

Majoriteten av dem som får ett avslag på sin studiemedelsansökan på grund av bristande studieresultat saknar förhållandevis få poäng för att beviljas studiemedel och tar igen de poängen relativt fort. Detta innebär således att många återkvalificerar sig och beviljas studiemedel när studieresultatet är uppnått. För dessa kan studieresultatskraven antas ha en viss effekt på så sätt att de snabbt tar igen det som saknas. Det är också möjligt att återkvalificeringar har blivit mer intressant för de studerande av den anledningen att bifall på grund av skäl har minskat betydligt sedan regeländringen. Tidigare kunde många beviljas studiemedel trots ett bristande studieresultat med hänsyn till tidigare studieprestationer. Detta är inte längre möjligt och det kan därför anses naturligt att fler återkvalificerar sig.

Ökad rättsäkerhet och likformighet i CSN:s beslut

Det skedde under läsåret 2010/11 en ökning av antalet registrerade överklaganden av ärenden där den studerande fått ett avslag på sin studiemedelsansökan på grund av att han eller hon inte hade uppnått tillräckliga studieresultat. Ett nytt regelverk innebär en inkörningsperiod för såväl handläggare som studerande vilket gör att det ökade antalet överklaganden får anses vara väntat.

Den totala andelen ändringar av CSN:s beslut (båda CSN:s egna omprövningar och ändringar av ÖKS) har minskat under läsåret 2010/11. Andelen beslut ändrade av CSN har minskat samtidigt som andelen ärenden ändrade av ÖKS har ökat något. Detta tyder på att rättsäkerheten och likformigheten i CSN:s beslut har ökat sedan regeländringen.

De ärenden som ändrades av ÖKS består främst av poängärenden, det vill säga ärenden där ÖKS gör en annan bedömning av intyg om poäng eller återkvalificeringar. Ofta redovisas dessa poäng och intyg först efter det att ärendet har skickats vidare till ÖKS.

Att prognosbedömningar är borta i och med det nya regelverket får anses vara positivt för likformigheten och rättssäkerheten. Hur den studerande har presterat tidigare säger inte alltid något om hur den studerande kommer att prestera i framtiden. Det är dock för tidigt för att med säkerhet kunna hävda att rättssäkerheten och likformigheten har ökat. Mycket tyder på att så är fallet men det krävs ytterligare uppföljningar.

Avslutande kommentarer

Ett avslag på en studiemedelsansökan kan få olika konsekvenser för olika studerandegrupper, beroende på bland annat ekonomisk och social situation. Många återkvalificerar sig till studiemedel genom att ta igen de högskolepoäng som saknas. Vad som händer med dem som inte gör det är dock oklart. De kan vara kvar i studier som de finansierar på annat sätt än med studiemedel men de kan även ha avbrutit sina studier. Hur studierna finansieras efter ett avslag påverkas av vilka ekonomiska förutsättningar den studerande har.

Studiestödssystemet ska möjliggöra studier, oavsett den studerandes ekonomiska, sociala och geografiska villkor. Denna ambition kan försvåras av de nuvarande reglerna för studieresultatsprövningen. Om den studerande inte kan finansiera sina studier under den period han eller hon återkvalificerar sig, riskerar den studerande att bli tvungen att avbryta studierna helt eller delvis. Enkätresultaten visar att de studerande finansierar sina fortsatta studier med hjälp av arbete, besparingar eller ekonomiskt stöd från föräldrar. Av dem som fick ett avslag på sin studiemedelsansökan anger 14 procent att de hoppade av sina studier. Av dessa anger 65 procent att de hoppade av sina studier för att de inte kunde försörja sig.

Enligt de beräkningar som gjorts har det ändrade regelverket inneburit ett minskat utflöde av studiemedel. Den besparing som görs här kan dock innebära en kostnad för andra delar av samhällsekonomin.

Det finns, än så länge, endast svaga kopplingar mellan de skärpta studieresultatskraven och en ökad genomströmning i högskolan. Genomströmningen i högskolan påverkas av långt fler faktorer än studiestödssystemet och dess krav på studieresultat. Även om många högskolestuderande använder sig av studiemedel för att finansiera sina studier är det ändå en stor andel studerande som inte påverkas av CSN:s prövning av studieresultat då de inte är beroende av studiemedel för att försörja sig under studietiden. Genomströmningen påverkas för dessa studerande inte av CSN:s resultatkrav. Det är också problematiskt att mäta en eventuell ökning i genomströmningen och isolera den eventuella ökningen till enbart studieresultatsprövningen.

Antalet avslag kommer troligen att fortsätta vara högt, då studiemedelstagarnas prestationer historiskt sett har varit mer eller mindre oförändrade. Mycket tyder på att CSN:s prövningar har blivit mer rättsäkra och likformiga. Utifrån den analys som gjorts kan dock ingen slutsats dras om kvaliteten på CSN:s bedömningar.

Uppföljningen tyder på att de mål som låg till grund för förändringarna delvis har uppnåtts. Det finns dock mål som bör följas upp ytterligare, och då särskilt studieresultatskravets effekter på genomströmningen i högskolan.

7 Referenser

CSN (1998). *Studiestöd och studieresultat. En utvärdering av kraven på studieresultat för rätt till studiestöd i högskolan*. Rapport 1998:3.

CSN (2007). *Studieresultatprövning – reviderad version*. CSN rättsenheten, mars 2007.

CSN (2010). *Högskolestuderandes studieresultat 2008/09*. Dnr 2010-2189-4430

Förordning (2010:442) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

Högskoleverket (2009). *Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå*. Rapport 2009:29 R

<http://www.hsv.se> (2011-10-10 & 2012-01-11)

Lag (2010:441) om ändring i studiestödslagen (1999:1395).

Proposition 2009/10:141. *Rättvist och effektivt – förändringar i studiestödsystemet*.

SOU 2009:28. *Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt*. Betänkande från studiesociala kommittén.

Statistiskt meddelande. *Universitet och högskolor. Genomströmning och resultat på grund- och avancerad nivå till och med 2009/10*. Artikelnummer UF20SM1103

Bilaga A – Underlag för beräkning

Härledning av beräkning

Antalet personer som på grund av bristande studieresultat fick avslag på sin studiemedelsansökan, för högskoleutbildning i Sverige, var 6 610 personer **fler** andra halvåret 2010 jämfört med andra halvåret 2009.

Delberäkning 1 - Personer som avbryter studierna.

Antag att 25 procent avbröt sina studier till följd av att de fick avslag på sin studiemedelsansökan. Antag vidare att dessa annars skulle ha fått studiebidrag till ett genomsnittsbelopp på 12 361 kr. För denna grupp minskade då utflödet av studiebidrag med 20,4 mnkr.²¹

Beräkningen utgår ifrån att denna grupp inte ersätts av andra personer som istället får deras studieplats och söker studiemedel. Beräkningen kan således vara något i överkant eftersom det är sannolikt att högskolorna till viss del kan fylla studieplatserna med andra sökande.

Delberäkning 2 - Personer som studerar ändå men utan att återkvalificera sig för studiemedel.

Antag att 75 procent av dem som fick avslag fortsatte att studera ändå. Antag vidare att 68 procent av dessa inte återkvalificerade sig för studiemedel samma halvår.

Ifall studiemedelsansökan bifallits skulle genomsnittsbeloppet ha uppgått till ca 12 361 kr i studiebidrag. För denna grupp minskade då utflödet av studiebidrag med 41,7 mnkr.²²

Delberäkning 3 - Personer som studerar ändå och återkvalificerar sig för studiemedel.

Antag att 75 procent av dem som fick avslag fortsatte att studera ändå. Antag vidare att 32 procent av dessa återkvalificerade sig för studiemedel samma halvår.

Antag att det i genomsnitt tar 12 veckor innan den studerande återkvalificerat sig för nya studiemedel. Med ett veckobelopp på 674 kr i generellt bidrag innebär detta att utflödet av studiebidrag för denna grupp kan beräknas ha minskat med 12,8 mnkr.²³

Summering

En summering av de tre delberäkningarna visar att utgifterna i bidrag uppskattas ha minskat med 74,9 mnkr. Därav följer att pensionsavgifterna beräknas ha minskat med 19,1 mnkr.

Därutöver tillkommer mindre belopp i minskade utgifter för tilläggsbidrag och studiemedelsräntor. De minskade utgifterna för tilläggsbidrag har beräknats till 2,2 mnkr och för studiemedelsräntor till 1,3 mnkr.

²¹ $[6610 * 0,25 * 12361 / 1000000 = 20,4 \text{ mnkr}]$

²² $[6610 * 0,75 * 0,68 * 12361 / 1000000 = 41,7 \text{ mnkr}]$

²³ $[(6610 * 0,75 * 0,32) * (12 * 674) / 1000000 = 12,8 \text{ mnkr}]$

Bilaga B – Intervjuguide lärosäten

Genomströmning & studieresultat

1. Hur ser genomströmningen ut på lärosätet? Vilka förklaringar finns till en hög el. låg genomströmning?
2. Skiljer sig genomströmningen åt mellan olika nivåer (nybörjare/avslutare) eller mellan olika ämnesområden?
3. Har ni märkt av någon ökad genomströmning av studenter under det dryga läsåret som gått sedan de ökade resultatkraven för att få studiemedel 1/7 2010?
4. Om ja, kan man göra några kopplingar till de ökade resultatkraven?
5. Har antalen avhopp/studieavbrott ökat sedan regeländringen?
 - a. Om ja, kan man göra någon koppling till de ökade resultatkraven från CSN?
6. Har ni några övriga incitament för att öka genomströmningen, dvs. erbjuder ni något särskilda stöd eller liknande till studenter som ni upptäcker halkar efter resultatmässigt?
7. Studenter som får avslag på sin studiemedelsansökan kan återkvalificera sig genom att ta igen de poäng som fattas. Finns det några tendenser som tyder på att studenterna nu är mer mån om att få sina poäng godkända fortare, tex. efter en omtenta eller liknande??
8. Har ni några andra förklaringar eller tankar kring en ökad eller försämrad genomströmning?

CSN & resultatprövningen

1. Är resultatkraven något som diskuteras när ni utformar *utbildningen*/som ni har i åtanke när ni planerar utbildningen? (T.ex. kursernas omfattning, tid på terminen mm)
2. Är resultatkraven något som diskuteras när ni planerar *innehållet* i utbildningarna? Ställs det högre eller lägre krav nu jämfört med tidigare på studenternas insatser?
3. Tror du att de nuvarande resultatkraven påverkar studenterna i deras val av utbildning?
4. Tror du att de nuvarande resultatkraven påverkar studenternas studieresultat?

Bilaga C – Resultat för enkät riktad till studerande som fått avslag

Sammanställning av resultat för enkät riktad till studerande som har fått avslag under läsåret 2010/11 på grund av bristande studieresultat. På grund av automatisk avrundning till heltal kan summan av andelarna vid en manuell sammanräkning bli högre eller lägre än 100 procent.

Antal och andel svarande fördelat på kön och ålder

	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Antal	256	227	299	150	34
Andel	53	47	62	31	7

Gruppen studerande som är 35 år och äldre är få till antalet vilket påverkar resultatets tillförlitlighet.

Fråga 2: Hade du tidigare än läsåret 2010/11 fått avslag på någon studiemedelsansökan? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ja	34	29	38	29	41	41
Nej	66	71	62	71	59	59

Fråga 3: I vilken omfattning studerade du läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Heltid	83	81	87	89	77	67
Deltid	14	17	10	9	19	30
Jag studerade inte	3	3	3	2	4	3

Fråga 4: Inom vilket område studerade du när du inte klarade tillräckligt många poäng? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Pedagogik och lärarutbildning	10	11	7	6	14	22
Humaniora och konst, religion, språkvetenskap, historia, arkeologi, bild och formkonst, dans, teater etc.	11	13	7	11	7	19
Samhällsvetenskap, juridik, ekonomi och administration (här ingår t.ex. beteendevetenskap, sociologi, psykologi, media)	34	40	28	35	33	25
Naturvetenskap, matematik och data	20	13	28	20	22	9
Teknik och tillverkning	11	5	17	11	11	3
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	1	1	1	2	0	0
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	6	9	3	5	5	16
Tjänster, t.ex. turism, hotell, restaurang, militär, polis och transport	0	0	0	0	0	0
Annan yrkesrelaterad utbildning	0	0	0	0	0	0
Annat, nämligen	8	8	8	8	7	6

Fråga 5: Hur många terminer hade du studerat på högskolan före läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ingen	10	12	7	14	1	9
1 – 2 terminer	34	33	34	43	20	12
3 – 6 terminer	39	38	41	37	43	36
7 – 10 terminer	14	15	13	5	28	36
Mer än 10 terminer	3	2	5	0	9	6

Fråga 6: Hur många högskolepoäng hade du tagit före läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Mindre än 30 högskolepoäng	28	30	27	38	16	14
30 – 60 högskolepoäng	24	25	23	30	14	24
61 – 90 högskolepoäng	15	12	18	16	15	7
91 – 120 högskolepoäng	13	13	13	10	17	17
120 eller fler högskolepoäng	20	20	21	7	38	38

Fråga 7: När du lämnade in dina ansökningar om studiemedel för läsåret 2010/11, kände du då till vilka studieresultat som krävdes för att få fortsatta studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	40	44	35	0	32	41
Ja, på ett ungefär	46	42	50	45	51	35
Ja	14	13	14	11	17	24

Fråga 8: Hur hade du fått information om kravet på studieresultat? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Genom en handläggare på CSN	10	12	8	7	12	33
Genom CSN:s hemsida	42	41	44	43	45	28
Genom tryckt informationsmaterial från CSN	14	10	17	12	15	22
Genom högskolan (studievägledare, lärare etc.)	9	11	7	10	9	6
Genom kompisar	21	22	21	26	18	0
Genom föräldrar och familj	1	2	0	1	0	0
På annat sätt	3	2	3	3	1	11

Fråga 9: Hur många ytterligare högskolepoäng hade du behövt för att få studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Mindre än 10 högskolepoäng	53	52	54	52	55	50
10 – 30 högskolepoäng	45	47	42	46	43	44
Mer än 30 högskolepoäng	2	1	4	2	2	6

Fråga 10: Vad berodde det på att du inte hade klarat tillräckliga studieresultat? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Jag lade inte ner tillräckligt med tid på mina studier/ansträngde mig inte tillräckligt	35	25	46	40	30	21
Jag arbetade för mycket vid sidan om studierna	16	18	13	13	22	18
Jag fick inte tillräckligt med stöd från skolan	11	10	12	13	8	6
Utbildningen var för svår	22	20	24	29	11	9
Jag var sjuk	18	23	13	17	18	27
Jag har en funktionsnedsättning som gör det svårare att studera	4	4	3	3	5	3
Jag hade familjeproblem	20	23	16	18	21	32
Andra personliga förhållanden	30	34	26	29	32	27
Min ekonomi var för dålig	13	12	15	11	17	15
Något annat	21	19	23	17	25	35

Fråga 11: Valde du att fortsätta dina studier trots att du fick avslag på din ansökan om studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ja, jag fortsatte på den utbildning jag hade tänkt	76	76	78	76	78	78
Ja, men jag bytte utbildning	10	13	8	13	4	9
Nej, jag hoppade av studierna p.g.a. att jag inte kunde försörja mig	9	9	8	6	14	13
Nej, jag hoppade av studierna p.g.a. att utbildningen inte passade mig	3	1	5	4	1	0
Nej, annan orsak	2	2	2	2	3	0

Fråga 12: Påverkades dina fortsatta studier av beslutet om avslag på din ansökan om studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	24	22	26	24	23	29
Ja, jag har lyckats bättre med mina studier genom att jag har lagt ner mer tid på mina studier/ansträngt mig mer	12	9	15	16	5	11
Ja, jag har lyckats bättre med mina studier genom att jag har valt andra kurser/annan utbildning	6	6	5	6	6	4
Ja, jag har lyckats sämre med mina studier genom att jag har lagt ner mindre tid på mina studier/ansträngt mig mindre	2	2	2	2	2	4
Ja, jag har lyckats sämre med mina studier genom att jag har valt andra kurser/annan utbildning	1	2	1	2	0	4
Ja, jag har lyckats sämre med mina studier eftersom avslaget innebar att jag var tvungen att studera utan studiemedel	28	29	26	25	34	29
Ja, mina studier har tagit längre tid p.g.a. att min ekonomiska situation försämrades	27	27	28	26	32	21
Ja, jag blev tvungen att arbeta mer vid sidan om studierna	29	35	29	27	35	29
Ja, det fick mig att tvivla på min förmåga att bedriva högskolestudier	36	40	32	37	40	14
Ja, på annat sätt	7	9	5	6	9	11

Fråga 13: Har du efter att du fick avslag återkvalificerat dig för nya studiemedel genom att hämta igen det antal högskolepoäng som saknades? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ja, och det gjorde jag på kortare tid än 11 veckor	36	35	36	36	37	25
Ja, och det gjorde jag inom 11 – 20 veckor	29	26	31	28	33	18
Ja, och det gjorde jag efter mer än 20 veckor	13	12	14	14	11	11
Nej	21	25	16	21	17	39
Nej, men jag fick studiemedel ändå efter att ha överklagat beslutet	2	2	2	2	2	7

Fråga 14: Hur finansierar/finansierade du dina studier under den tid då du studerar/studerade utan studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Genom att arbeta	48	57	37	47	51	43
Med hjälp av besparingar	48	38	60	48	53	29
Genom stöd från mina föräldrar	49	48	51	58	37	21
Genom stöd från make/maka/sambo	20	28	11	14	30	32
Med försörjningsstöd	2	2	1	1	2	7
På annat sätt	4	3	6	2	6	18

Fråga 15: Tror du att du kommer att studera på högskolan igen? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ja	40	44	36	38	48	0
Nej	10	7	12	3	16	33
Vet ej	18	22	15	16	16	67
Jag studerar redan på högskolan	32	26	36	44	20	0

Fråga 16: Vad anser du om kravet på studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Kravet är för lågt	1	1	1	1	1	0
Kravet är rimligt	40	35	45	38	44	41
Kravet är för högt	47	49	45	51	38	44
Det borde inte finnas något krav på studieresultat för att få studiemedel	17	20	13	16	17	18
Jag känner inte till vilka studieresultat som krävs	9	11	8	11	6	6

Fråga 17: Vilken är din livssituation? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ensamstående	49	41	57	55	41	25
Ensamstående och har barn	3	4	1	0	6	9
Gift, ingått partnerskap eller är sambo	15	19	12	13	19	19
Gift, ingått partnerskap eller är sambo samt har barn	6	10	3	1	9	41
Har pojkvän/flickvän	25	25	26	29	23	3
Har pojkvän/flickvän och barn	1	2	1	1	2	3

Fråga 18: Vilken är din huvudsakliga sysselsättning nu? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Studier	69	69	69	75	62	42
Arbete	20	20	21	15	27	32
Arbetslöshet	8	7	9	7	7	23
Föräldradedighet	1	2	0	1	2	0
Sjukskrivning	0	1	0	0	1	0
Annan	2	2	2	2	2	3

Fråga 19: Har du invandrat till Sverige? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	81	78	83	84	77	67
Ja, från ett land i Norden	1	1	1	1	1	6
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	8	9	6	6	8	18
Ja, från ett land utanför Europa	11	12	10	8	15	12

Fråga 20: Har din mamma eller pappa invandrat till Sverige? Din mamma. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	71	71	71	69	69	94
Ja, från ett land i Norden	5	4	7	5	8	3
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	9	9	8	9	10	3
Ja, från ett land utanför Europa	15	16	14	17	14	0
Vet inte	0	0	0	0	0	0

Fråga 20: Har din mamma eller pappa invandrat till Sverige? Din pappa. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	73	72	74	70	77	81
Ja, från ett land i Norden	4	3	6	4	4	10
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	8	9	8	9	7	10
Ja, från ett land utanför Europa	14	15	13	17	11	0
Vet inte	0	1	0	0	1	0

Fråga 21: Vilken är eller var dina föräldrars högsta utbildningsnivå? Din mamma. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Har inte studerat	2	3	2	1	4	6
Grundskola eller motsvarande	12	15	9	8	17	22
Gymnasieskola eller motsvarande	33	34	32	34	33	25
Högskola eller motsvarande	50	48	52	55	42	41
Vet inte	3	1	5	2	3	6

Fråga 21: Vilken är eller var dina föräldrars högsta utbildningsnivå? Din pappa. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Har inte studerat	2	2	2	2	3	0
Grundskola eller motsvarande	14	17	11	11	17	27
Gymnasieskola eller motsvarande	33	33	34	34	33	24
Högskola eller motsvarande	45	44	46	47	42	39
Vet inte	6	5	7	6	6	9

Bilaga D – Resultat för enkät riktad till studerande som beviljats studiemedel

Sammanställning av resultat för enkät riktad till studerande som beviljades studiemedel under läsåret 2010/11. På grund av automatisk avrundning till heltal kan summan av andelarna vid en manuell sammanräkning bli högre eller lägre än 100 procent.

Antal och andel svarande fördelat på kön och ålder

	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Antal	545	298	522	235	86
Andel	65	35	62	28	10

Gruppen studerande som är 35 år och äldre är få till antalet vilket påverkar resultatets tillförlitlighet.

Fråga 2: I vilken omfattning studerade du läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Heltid	95	96	95	97	95	89
Deltid	5	4	5	3	5	11

Fråga 3: Inom vilket område studerade du under läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Pedagogik och lärarutbildning	15	18	11	12	18	26
Humaniora och konst, religion, språkvetenskap, historia, arkeologi, bild och formkonst, dans, teater etc.	9	8	10	8	11	12
Samhällsvetenskap, juridik, ekonomi och administration (här ingår t.ex. beteendevetenskap, sociologi, psykologi, media)	27	29	23	28	25	22
Naturvetenskap, matematik och data	11	5	22	13	10	2
Teknik och tillverkning	11	7	18	11	11	5
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	1	1	0	0	1	0
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	17	22	8	15	21	23
Tjänster, t.ex. turism, hotell, restaurang, militär, polis och transport	1	1	0	1	1	0
Annan yrkesrelaterad utbildning	1	1	0	1	0	1
Annat, nämligen	8	8	8	10	3	9

Fråga 4: Hur många terminer hade du studerat på högskolan före läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ingen	22	23	21	29	9	14
1 – 2 terminer	25	26	22	29	19	14
3 – 6 terminer	35	36	33	35	31	43
7 – 10 terminer	15	12	20	7	32	17
Mer än 10 terminer	4	4	4	1	8	12

Fråga 5: Hur många högskolepoäng hade du tagit före läsåret 2010/11? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Mindre än 30 högskolepoäng	8	8	9	8	9	6
30 – 60 högskolepoäng	27	28	24	36	15	14
61 – 90 högskolepoäng	13	15	10	16	8	11
91 – 120 högskolepoäng	13	14	12	14	12	13
120 eller fler högskolepoäng	39	35	46	26	55	56

Fråga 6: Känner du till vilka studieresultat som krävs för att du ska få fortsatta studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	24	26	22	23	24	32
Ja, på ett ungefär	56	57	53	59	53	44
Ja	20	17	25	18	23	24

Fråga 7: Hur hade du fått information om kravet på studieresultat?¹ Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Genom en handläggare på CSN	6	6	7	5	7	14
Genom CSN:s hemsida	35	34	37	33	42	30
Genom tryckt informationsmaterial från CSN	12	14	8	10	12	19
Genom högskolan (studievägledare, lärare etc.)	17	19	20	19	14	18
Genom kompisar	37	36	39	40	34	23
Genom föräldrar och familj	3	4	1	4	1	2
På annat sätt	2	2	3	1	3	7

¹ Frågan tolkades som en flervalsfråga av många respondenter och har därför också tolkats så i analysen av resultatet. Summan kan därför bli både högre och lägre än 100 procent.

Fråga 8: Har kravet på studieresultat för att få studiemedel påverkat dig i dina studier? ¹ Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	58	58	57	55	59	70
Ja, jag har lagt ner mer tid på sina studier/ansträngt mig mer	14	15	11	14	14	11
Ja, jag har valt andra kurser/en annan utbildning	3	3	3	3	3	2
Ja, jag har oroat mig för att inte kunna få nya studiemedel	29	28	32	32	25	26
Ja, jag har nöjt mig med att klara tillräckligt många poäng	3	3	4	3	5	0
Ja, jag har presterat sämre	3	3	3	3	1	4
Ja, jag har presterat bättre	2	2	4	2	3	0
Ja, på annat sätt	3	3	3	4	2	0

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli både högre och lägre än 100 procent.

Fråga 9: Har du någon gång under dina högskolestudier klarat färre poäng än vad som krävdes för att få nya studiemedel? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	83	85	79	83	82	81
Ja	17	15	21	17	18	19

Fråga 10: Vad berodde det på att du inte hade klarat tillräckliga studieresultat? ¹ Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Jag lade inte ner tillräckligt med tid på mina studier/ansträngde mig inte tillräckligt	34	27	44	30	43	31
Jag arbetade för mycket vid sidan om studierna	12	11	13	8	17	19
Jag fick inte tillräckligt med stöd från skolan	7	9	5	6	12	0
Utbildningen var för svår	24	18	31	28	17	19
Jag var sjuk	15	21	7	11	21	19
Jag har en funktionsnedsättning som gör det svårare att studera	7	10	3	5	14	0
Jag hade familjeproblem	17	23	10	17	12	31
Andra personliga förhållanden	26	32	19	29	24	19
Min ekonomi var för dålig	6	7	5	5	7	13
Något annat	21	17	26	22	17	25

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli både högre och lägre än 100 procent.

Fråga 11: Påverkades dina fortsatta studier av att du inte uppnådde tillräckliga studieresultat? ¹ Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej, jag hämtade igen det jag inte hade klarat	28	31	24	29	21	38
Ja, jag lyckades bättre med mina studier genom att jag har lade ner mer tid på mina studier/ansträngde mig mer	10	10	10	6	21	0
Ja, jag lyckades bättre med mina studier genom att jag valde andra kurser/en annan utbildning	8	12	3	8	5	19
Ja, jag lyckades sämre med mina studier genom att jag lade ner mindre tid på mina studier/ansträngde mig mindre	1	1	2	1	2	0
Ja, jag lyckades sämre med mina studier genom att jag valde andra kurser/en annan utbildning	2	2	2	1	5	0
Ja, jag lyckades sämre med mina studier eftersom jag blev tvungen att studera utan studiemedel	18	12	26	19	19	13
Ja, studierna tog längre tid	26	31	19	24	29	25
Jag hoppade av mina studier	18	18	18	16	19	25
Ja, det fick mig att tvivla på min förmåga att bedriva högskolestudier	31	38	23	35	24	31
Ja, på annat sätt	8	11	3	6	12	6

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli både högre och lägre än 100 procent.

Fråga 12: Vad anser du om kravet på studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel? ¹ Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Kravet är för lågt	3	3	3	3	5	2
Kravet är rimligt	57	55	60	59	55	49
Kravet är för högt	18	18	17	17	18	19
Det borde inte finnas något krav på studieresultat för att få studiemedel	6	6	5	5	5	7
Jag känner inte till vilka studieresultat som krävs	21	23	18	20	21	29

¹ Flervalsfråga. Summan kan därför bli både högre och lägre än 100 procent.

Fråga 13: Vilken är din livssituation? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Ensamstående	40	34	53	49	32	12
Ensamstående och har barn	2	2	2	0	2	11
Gift, ingått partnerskap eller är sambo	21	23	17	20	30	4
Gift, ingått partnerskap eller är sambo samt har barn	11	14	7	1	14	66
Har pojkvän/flickvän	23	25	21	29	18	0
Har pojkvän/flickvän och barn	2	3	1	0	4	8

Fråga 14: Vilken är din huvudsakliga sysselsättning nu? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Studier	72	73	71	80	61	54
Arbete	20	20	20	15	29	29
Arbetslöshet	4	3	6	4	3	10
Föräldraledighet	2	3	1	1	5	6
Sjukskrivning	0	0	0	0	1	0
Annan	1	1	2	1	2	1

Fråga 15: Har du invandrat till Sverige? Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	92	91	93	95	89	80
Ja, från ett land i Norden	0	0	0	0	0	1
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	3	4	2	2	5	6
Ja, från ett land utanför Europa	5	5	5	2	6	13

Fråga 16: Har din mamma eller pappa invandrat till Sverige? Din mamma. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	85	86	84	83	87	90
Ja, från ett land i Norden	4	3	5	4	3	2
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	5	6	5	6	6	2
Ja, från ett land utanför Europa	6	5	7	7	4	5
Vet inte	0	0	0	0	0	0

Fråga 16: Har din mamma eller pappa invandrat till Sverige? Din pappa. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Nej	86	87	84	85	88	87
Ja, från ett land i Norden	3	2	5	3	3	6
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	5	5	5	6	5	1
Ja, från ett land utanför Europa	6	6	7	7	5	6
Vet inte	0	0	0	0	0	0

Fråga 17: Vilken är eller var dina föräldrars högsta utbildningsnivå? Din mamma. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Har inte studerat	2	2	1	1	2	9
Grundskola eller motsvarande	10	12	6	7	11	26
Gymnasieskola eller motsvarande	27	27	29	27	27	29
Högskola eller motsvarande	58	57	59	62	58	32
Vet inte	3	2	5	3	1	5

Fråga 17: Vilken är eller var dina föräldrars högsta utbildningsnivå? Din pappa. Andelar i procent

	Samtliga	Kvinnor	Män	24 år och yngre	25 – 35 år	35 år och äldre
Har inte studerat	2	2	2	1	2	7
Grundskola eller motsvarande	18	20	16	13	20	42
Gymnasieskola eller motsvarande	33	31	35	36	29	17
Högskola eller motsvarande	44	44	42	45	46	27
Vet inte	4	3	6	4	3	7

Bilaga E – Enkät till studerande som fått avslag

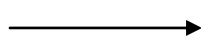
Frågor om studiemedel och studieresultat

Frågor om dina studier och dina studiemedel läsåret 2010/11

1. Fick du vid någon tidpunkt under läsåret 2010/11 avslag på en ansökan om studiemedel p.g.a. bristande studieresultat?

Ja

Nej

Då är inte den här enkäten avsedd för dig. Skicka in ditt svar så slipper du att få påminnelser. Tack för din hjälp!

2. Hade du tidigare än läsåret 2010/11 fått avslag på någon studiemedelsansökan?

Ja

Nej

3. I vilken omfattning studerade du läsåret 2010/11? Ange den omfattning som du studerade längst tid.

Heltid

Deltid

Jag studerade inte

4. Inom vilket utbildningsområde studerade du när du inte klarade tillräckligt många poäng?

Pedagogik och lärarutbildning

Humaniora och konst, religion, språkvetenskap, historia, arkeologi, bild och formkonst, dans, teater etc.

Samhällsvetenskap, juridik, ekonomi och administration (här ingår t.ex. beteendevetenskap, sociologi, psykologi, media)

Naturvetenskap, matematik och data

Teknik och tillverkning

Lant- och skogsbruk samt djursjukvård

Hälso- och sjukvård samt social omsorg

Tjänster, t.ex. turism, hotell, restaurang, militär, polis och transport

Annan yrkesrelaterad utbildning

Annat, nämligen _____

5. **Hur många terminer hade du studerat på högskolan före läsåret 2010/11?**
- Ingen \longrightarrow Gå vidare till fråga 7
 - 1–2 terminer
 - 3–6 terminer
 - 7–10 terminer
 - Mer än 10 terminer
6. **Hur många högskolepoäng hade du tagit före läsåret 2010/11?** Observera att man före höstterminen 2007 räknade poäng, där en poäng motsvarade en veckas studier. En veckas studier motsvarar nu 1,5 högskolepoäng.
- Mindre än 30 högskolepoäng
 - 30–60 högskolepoäng
 - 61–90 högskolepoäng
 - 91–120 högskolepoäng
 - 120 eller fler högskolepoäng
7. **När du lämnade in dina ansökningar om studiemedel för läsåret 2010/11, kände du då till vilka studieresultat som krävdes för att få fortsatta studiemedel?**
- Nej \longrightarrow Gå vidare till fråga 9
 - Ja, på ett ungefär
 - Ja
8. **Hur hade du fått information om kravet på studieresultat?**
- Genom en handläggare på CSN
 - Genom CSN:s hemsida
 - Genom tryckt informationsmaterial från CSN
 - Genom högskolan (studievägledare, lärare etc.)
 - Genom kompisar
 - Genom föräldrar och familj
 - På annat sätt, nämligen _____
9. **Hur många ytterligare högskolepoäng hade du behövt för att få studiemedel?**
- Mindre än 10 högskolepoäng
 - 10–30 högskolepoäng
 - Mer än 30 högskolepoäng

10. **Vad berodde det på att du inte hade klarat tillräckliga studieresultat?** Du kan markera flera svarsalternativ.
- Jag lade inte ner tillräckligt med tid på mina studier/ansträngde mig inte tillräckligt
 - Jag arbetade för mycket vid sidan av studierna
 - Jag fick inte tillräckligt stöd från skolan
 - Utbildningen var för svår
 - Jag var sjuk
 - Jag har en funktionsnedsättning som gör det svårare att studera
 - Jag hade familjeproblem
 - Andra personliga förhållanden
 - Min ekonomi var för dålig
 - Något annat, nämligen _____

11. **Valde du att fortsätta dina studier trots att du fick avslag på din ansökan om studiemedel?**

- Ja, jag fortsatte på den utbildning jag hade tänkt
- Ja, men jag bytte utbildning
- Nej, jag hoppade av studierna p.g.a. att jag inte kunde försörja mig
- Nej, jag hoppade av studierna p.g.a. att utbildningen inte passade mig
- Nej, annan orsak, nämligen _____

} Gå vidare till fråga 15

12. **Påverkades dina fortsatta studier av beslutet om avslag på ansökan om studiemedel?** Du kan markera flera svarsalternativ.

- Nej
- Ja, jag har lyckats bättre med mina studier genom att jag lagt ner mer tid på mina studier/ansträngt mig mer
- Ja, jag har lyckats bättre med mina studier genom att jag har valt andra kurser/annan utbildning
- Ja, jag har lyckats sämre med mina studier genom att jag har lagt ner mindre tid på mina studier/ansträngt mig mindre
- Ja, jag har lyckats sämre med mina studier genom att jag har valt andra kurser/annan utbildning
- Ja, jag har lyckats sämre med mina studier eftersom avslaget innebar att jag var tvungen att studera utan studiemedel
- Ja, mina studier har tagit längre tid p.g.a. att min ekonomiska situation försämrades
- Ja, jag blev tvungen att arbeta mer vid sidan av studierna

- Ja, det fick mig att tvivla på min förmåga att bedriva högskolestudier
- Ja, på annat sätt, nämligen _____

13. Har du efter det att du fick avslag återkvalificerat dig för nya studiemedel genom att hämta igen det antal högskolepoäng som saknades?

- Ja, och det gjorde jag på kortare tid än 11 veckor
- Ja, och det gjorde jag inom 11–20 veckor
- Ja, och det gjorde jag efter mer än 20 veckor
- Nej
- Nej, men jag fick ändå studiemedel efter att ha överklagat beslutet

14. Hur finansierar/finansierade du dina studier under den tid då du studerar/studerade utan studiemedel? Du kan markera flera svarsalternativ.

Jag finansierar/finansierade studierna...

- genom att arbeta
- med hjälp av besparingar
- genom stöd från mina föräldrar
- genom stöd från make/maka/sambo
- med försörjningsstöd
- på något annat sätt, nämligen _____

Gå vidare till fråga 16!

15. Tror du att du kommer att studera på högskola igen?

- Ja
- Nej
- Vet ej
- Jag studerar redan på högskolan

16. Vad anser du om kravet på studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel? Du kan markera flera svarsalternativ.

- Kravet är för lågt
- Kravet är rimligt
- Kravet är för högt
- Det borde inte finnas något krav på studieresultat för att få studiemedel
- Jag känner inte till vilka studieresultat som krävs

Bakgrundsfrågor om dig

17. Vilken är din livssituation?

Jag ...

- är ensamstående
- är ensamstående och har barn
- är gift, har ingått partnerskap eller är sambo
- är gift, har ingått partnerskap eller är sambo samt har barn
- har pojkvän/flickvän
- har pojkvän/flickvän och barn

18. Vilken är din huvudsakliga sysselsättning nu?

- Studier
- Arbete
- Arbetslöshet
- Föräldradighet
- Sjukskrivning
- Annan, nämligen _____

19. Har du invandrat till Sverige?

- Nej
- Ja, från ett land i Norden
- Ja, från ett land i Europa utanför Norden
- Ja, från ett land utanför Europa

20. Har din mamma eller pappa invandrat till Sverige?

	Min mamma	Min pappa
Nej	☐	☐
Ja, från ett land i Norden	☐	☐
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	☐	☐
Ja, från ett land utanför Europa	☐	☐
Vet inte	☐	☐

Bilaga F – Enkät till studerande som beviljats studiemedel

Frågor om studiemedel och studieresultat

Frågor om dina studier läsåret 2010/11

- 1. Studerade du med studiemedel på en högskola eller ett universitet någon gång under läsåret 2010/11?**
 - Ja
 - Nej, jag började aldrig Då är inte den här enkäten avsedd för dig. Skicka in ditt svar så slipper du att få påminnelser. Tack för din hjälp!
- 2. I vilken omfattning studerade du läsåret 2010/11? Ange den omfattning som du studerade längst tid.**
 - Heltid
 - Deltid
- 3. Inom vilket område studerade du under läsåret 2010/11? Markera bara ett alternativ, det du läste mest.**
 - Pedagogik och lärarutbildning
 - Humaniora och konst, religion, språkvetenskap, historia, arkeologi, bild och formkonst, dans, teater etc.
 - Samhällsvetenskap, juridik, ekonomi och administration (här ingår t.ex. beteendevetenskap, sociologi, psykologi, media)
 - Naturvetenskap, matematik och data
 - Teknik och tillverkning
 - Lant- och skogsbruk samt djursjukvård
 - Hälso- och sjukvård samt social omsorg
 - Tjänster, t.ex. turism, hotell, restaurang, militär, polis och transport
 - Annan yrkesrelaterad utbildning
 - Annat, nämligen _____

4. **Hur många terminer hade du studerat på högskolan före läsåret 2010/11?**
- Ingen → Gå vidare till fråga
 - 1–2 terminer
 - 3–6 terminer
 - 7–10 terminer
 - Mer än 10 terminer
5. **Hur många högskolepoäng hade du tagit före läsåret 2010/11?** Observera att man före höstterminen 2007 räknade poäng, där en poäng motsvarade en veckas studier. En veckas studier motsvarar nu 1,5 högskolepoäng.
- Mindre än 30 högskolepoäng
 - 30–60 högskolepoäng
 - 61–90 högskolepoäng
 - 91–120 högskolepoäng
 - 120 eller fler högskolepoäng
6. **Känner du till vilka studieresultat som krävs för att du ska få fortsatta studiemedel?**
- Nej → Gå vidare till fråga
 - Ja, på ett ungefär
 - Ja
7. **Hur har du fått kunskap om kravet på studieresultat?**
- Genom en handläggare på CSN
 - Genom CSN:s hemsida
 - Genom informationsmaterial från CSN
 - Genom högskolan (studievägledare, lärare etc.)
 - Genom kompisar
 - Genom föräldrar och familj
 - På annat sätt, nämligen _____

8. Har kravet på studieresultat för att få studiemedel påverkat dig i dina studier?

Du kan markera flera svarsalternativ.

- Nej
- Ja, jag har lagt ner mer tid på mina studier/ansträngt mig mer
- Ja, jag har valt andra kurser/en annan utbildning
- Ja, jag har oroat mig för att inte kunna få nya studiemedel
- Ja, jag har nöjt mig med att klara tillräckligt många poäng
- Ja, jag har presterat sämre
- Ja, jag har presterat bättre
- Ja, på annat sätt, nämligen _____

9. Har du någon gång under dina högskolestudier klarat färre poäng än vad som krävdes för att få nya studiemedel?

- Nej → Gå vidare till fråga 12
- Ja

10. Vad berodde det på att du inte uppnådde tillräckliga studieresultat? Du kan markera flera svarsalternativ.

- Jag lade inte ner tillräckligt med tid på mina studier/ansträngde mig inte tillräckligt
- Jag arbetade för mycket vid sidan av studierna
- Jag fick inte tillräckligt stöd från skolan
- Utbildningen var för svår
- Jag var sjuk
- Jag har en funktionsnedsättning som gör det svårare att studera
- Jag hade familjeproblem
- Andra personliga förhållanden
- Min ekonomi var för dålig
- Något annat, nämligen _____

11. **Påverkades dina fortsatta studier av att du inte uppnådde tillräckliga studieresultat?** Du kan markera flera svarsalternativ.
- Nej, jag hämtade igen det jag inte hade klarat
 - Ja, jag lyckades bättre med mina studier eftersom jag lade ner mer tid på mina studier/ansträngde mig mer
 - Ja, jag lyckades bättre med mina studier eftersom jag valde andra kurser/en annan utbildning
 - Ja, jag lyckades sämre med mina studier eftersom jag lade ner mindre tid på mina studier/ansträngde mig mindre
 - Ja, jag lyckades sämre med mina studier eftersom jag valde andra kurser/annan utbildning
 - Ja, jag lyckades sämre med mina studier eftersom jag blev tvungen att studera utan studiemedel under en tid
 - Ja, studierna tog längre tid
 - Jag hoppade av mina studier
 - Ja, det fick mig att tvivla på min förmåga att bedriva högskolestudier
 - Ja, på annat sätt, nämligen _____
12. **Vad anser du om kravet på studieresultat för rätt till fortsatta studiemedel?** Du kan markera flera svarsalternativ.
- Kravet är för lågt
 - Kravet är rimligt
 - Kravet är för högt
 - Det borde inte finnas något krav på studieresultat för att få studiemedel
 - Jag känner inte till vilka studieresultat som krävs

Bakgrundsfrågor om dig

13. **Vilken är din livssituation?**

Jag ...

- är ensamstående
- är ensamstående och har barn
- är gift, har ingått partnerskap eller är sambo
- är gift, har ingått partnerskap eller är sambo samt har barn
- har pojkvän/flickvän
- har pojkvän/flickvän och barn

14. Vilken är din huvudsakliga sysselsättning nu?

- Studier
- Arbete
- Arbetslöshet
- Föräldraledighet
- Sjukskrivning
- Annan, nämligen _____

15. Har du invandrat till Sverige?

- Nej
- Ja, från ett land i Norden
- Ja, från ett land i Europa utanför Norden
- Ja, från ett land utanför Europa

16. Har din mamma eller pappa invandrat till Sverige?

	Min mamma	Min pappa
Nej	☐	☐
Ja, från ett land i Norden	☐	☐
Ja, från ett land i Europa utanför Norden	☐	☐
Ja, från ett land utanför Europa	☐	☐
Vet inte	☐	☐

17. Vilken är eller var dina föräldrars högsta utbildningsnivå?

	Min mamma	Min pappa
Har inte studerat	☐	☐
Grundskola eller motsvarande	☐	☐
Gymnasieskola eller motsvarande	☐	☐
Högskola eller motsvarande	☐	☐
Vet inte	☐	☐

Här kan du lämna synpunkter på studiestödet, kraven på studieresultat eller på CSN. Frågor som ställs här kommer vi inte att kunna svara på. Om du har frågor om beviljning eller återbetalning av studiestöd, får du gärna ringa 0771-276 000.
